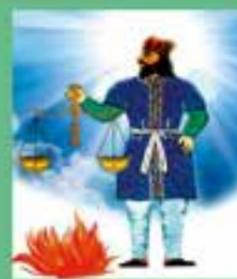

СОЛИ НАВ – СОЛИ ҶАВОНОН МУБОРАК БОД!

ИНСОН, ҲУҚУҚ ВА ОЗОДИҲОИ Ӯ АРЗИШИ ОЛӢ МЕБОШАНД

МИНБАРИ

ҲУҚУҚШИНОС

НАШРИЯИ ФАКУЛТЕТИ ҲУҚУҚШИНОСИИ ДМТ

****

№ 20-21 (53-54) 29-УМИ ДЕКАБРИ СОЛИ 2016, ПАНҶШАНБЕ

СОЛИ НАВИ МЕЛОДИ МУБОРАК!

Садорат, ҳайати устодону кормандон ва донишҷӯёни факултети ҳуқуқшиносии ДМТ кулли мардуми шарифи кишварро ба муносибати фарорасии Соли нави мелодии 2017 самимона табрику шодбош гуфта, барояшон тансиҳативу рӯзгори обод, саодатмандию сарбаландӣ, хотири ҷамъу фараҳмандӣ, зиндагонии пурнишот ва нерую матонати бештареро дар ҷодаи корҳои созандагӣ бунёдкорӣ ба хотири таъмини зиндагонии шоистаи ҳар як сокини кишвар ва пешрафти Ватани маҳбубамон – Тоҷикистони азиз таманно доранд.

Бигузор аз файзу баракати соли нав дастурхони мардуми шарифи Тоҷикистон пур аз нозу неъмат, хонадони ҳар як оилаи тоҷик пур аз нишоту хурсандӣ, қалби кулли сокинон ва фарзандони фарзонаю сарбаланди Тоҷикистони азиз лабрез аз фараҳу шодӣ бошад. Орзуманди онем, ки ваҳдату дӯстии мардумонамон қавитар ва нурҳои офтоби сулҳу ваҳдат болои сари давлатамон дурахшонтар ҷилвагар бошад. Умедворем, ки бо меҳнати ҳалол ва заҳмату талашҳои шабонарӯзии мардуми тамаддунофару фарҳангсолор, ватандӯсту заҳматкаши тоҷик таҳти сарвари роҳбари оқилу тавоно, Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Ҷаноби Олӣ, Президенти ҶТ муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар соли нав нуфузу эътибори давлати Тоҷикистон дар саҳнаи сиёсати хориҷӣ боз ҳам афзуда, сатҳи ҳаёти иқтисодиву иҷтимоӣ ва дараҷаи некуаҳволии шаҳрвандони кишвари азизамон бамаротиб боло меравад.

Эълон шудани соли 2017 – ҳамчун Соли ҷавонон дар кишвар дар Паёми навбатии Президенти ҶТ ба Маҷлиси Олии ҶТ аз мо омӯзгорону профессорон масъулияти дучандро дар самти тарбияи ҷавонони ҳудогоҳу худшинос, меҳанпарасту ташаббускор, донишманду босавод ва бархӯрдор аз дастовардҳои илму технологияи муосир тақозо менамояд. Факултети ҳуқуқшиносии ДМТ омодагии амиқи ҳешро ҷиҳати иҷрои дастуру ҳидоятҳои Пешвои муаззами тоҷикон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар ин ҷодаи пуршараф изҳор мекоранд.

Фарорасии Соли нави мелодии 2017-ро бори дигар бароятон табрик гуфта, ба Шумо дар фаъолияти доманатор ва масъулиятноки давлатию ҷамъиятиатон, ки барои пешрафти Тоҷикистон ва ҳимояи манфиатҳои сокинони шарафманди он нигаронида шудаанд, бурдборӣ ва пирузӣҳои беназир таманно дорем.

Тоҷикистон давлати ҳуқуқбунёду демократӣ ва дунявӣ буда, дар он таъмини ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрванд, волоияти қонуну тартиботи ҳуқуқӣ кафолат дода шудааст. Бо мақсади амалишавии ин арзиши конституционӣ дар даврони истиқлолияти давлатӣ тамоми заминаҳои ҳуқуқии кишвар такмил дода шуда, дар ин самт санадҳои меъёрии ҳуқуқии зиёд қабул гардидаанд. Парламент як қатор қонунҳое қабул намуд, ки ба ҳифзи ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрванд, таъмини тартиботи ҳуқуқӣ, пешрафти иқтисодиёт ва соҳибкорӣ равона шудаанд. Ба хотири рушди минбаъдаи фаъолияти ҳуқуқҷодкунӣ ба Вазорати адлия, Прокуратураи генералӣ ва Маркази миллии қонунгузорӣ супориш дода мешавад, ки Консепсияи сиёсати ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистонро таҳия карда, ба Ҳукумат пешниҳод намоянд.

Бо мақсади баланд бардоштани маърифати ҳуқуқии аҳоли вазоратҳои адлия, маориф ва илм, Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон, Академияи илмҳо, мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии вилоятҳо ва шаҳру ноҳияҳо, муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ ва тамоми мақомоти давлатиро зарур аст, ки корҳои фаҳмондадиҳиро дар байни аҳоли густариш диҳанд. Инчунин, ба Вазорати маориф ва илм супориш дода мешавад, ки омӯзиши ҳатмии Конститутсия ва қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи танзими анъана ва ҷашну маросимҳо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» ва

«Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд»-ро дар барномаҳои муассисаҳои таълимӣ ба роҳ монад.

Фаромӯш набояд кард, ки мубориза ба муқобили коррупсия фақат вазифаи мақомоти ҳифзи ҳуқуқ нест. Дар ин мубориза тамоми аҳли ҷомеа, ҳар як шаҳрванд ва ҷомеаи шаҳрвандӣ низ бояд бетараф набояд. Танҳо дар ҳамин сураат мо метавонем сатҳи коррупсияро дар мамлакат коҳиш диҳем.

Ҷавонон бояд аз ҳама қишрҳои ҷомеа бештар фаъол бошанд, ташаббусҳои созанда пешниҳод намоянд, рамзҳои давлатӣ, муқаддасоти миллӣ ва дастовардҳои истиқлолиятро ҳифз кунанд, дар ҳаёти сиёсиву иҷтимоии Тоҷикистони азиз бо дасту дили гарм ва неруи бунёдгараона ширкат варзанд, амниятии давлат ва шарафу номуси ватандориро ҳимоя карда, худро аз ҳама хавфу хатарҳои номатлуби ҷаҳони муосир эмин нигоҳ доранд ва парчамбардори ин сарзамин, марзу бум ва кишвари муқаддасамон бошанд. Бо дарназардошти саҳми ҷавонон дар рушди ҷомеа ва иштироки фаъолони онҳо дар ҳаёти сиёсиву иқтисодии мамлакат пешниҳод менамоям, ки соли 2017 дар Ҷумҳурии Тоҷикистон Соли ҷавонон эълон карда шавад.

Аз Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон

НАҚШИ ПАЁМ ДАР ИНКИШОФИ СИЁСАТИ ҲУҚУҚИ

Санаи 26.12.2016 сол дар факултети ҳуқуқшиносии ДМТ дар партави Паёми Президенти ҶТ, Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Чаноби Олӣ, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии ҶТ дар мавзӯи «Нақши Паёми Президенти ҶТ дар инкишофи сиёсати ҳуқуқи кишвар» мизи мудаввари ҷумҳуриявӣ баргузор гардид.

Дар чорабинии мазкур қайд гардид, ки Паёми Президенти ҶТ ба Маҷлиси Олии кишвар ҳамчун ҳуҷҷати муҳими тақдирсоз барои дурномаи инкишофи давлати миллии Тоҷикистон баромад намуда, рушду инкишофи соҳаҳои ҳаёти иқтисодӣ, иҷтимоӣ, сиёсӣ, фарҳангӣ ва ҳуқуқиро барои даврони миёнамуҳлат муайян месозад. Дар мизи мудаввар устодони факултет, ассистенти кафедраи ҳуқуқи судӣ ва назорати прокуратураи Афзалов

А.Х. дар мавзӯи «Тақвияти мубориза бо экстремизм, терроризм, коррупция ва гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддир дар партави Паёми Президенти ҶТ»; ассистенти кафедраи ҳуқуқи граждани Соҳибов М.М. дар мавзӯи «Нақши Паёми Президенти ҶТ дар рушди сиёсати ҳуқуқи кишвар (дар мисоли қонунгузори замин, кишоварзӣ ва экологӣ)» ва ассистенти кафедраи ҳуқуқи соҳибкорӣ ва тиҷорат Шарифов И.М. дар мавзӯи «Рушди соҳибкории хурду миёна ва қонунгузори андоз дар партави Паёми Президенти ҶТ» бо маърузаҳо баромад намуданд.

Бо изҳори хушнудӣ қайд гардид, ки аз тарафи шарикони байналмилалӣ пуштибонӣ ёфтани ташаббуси навбатии ҶТ дар бораи эълон намудани даҳсолаи нави байналмила-

ли «Об барои рушди устувор» аз он шаҳодат медиҳад, ки имрӯз ҶТ дар арсаи байналмилалӣ ба ҳайси як кишвари ташаббускор ва пешсафи фаъоли ҳалли масоили глобалии вобаста ба истифодаи босамари захираҳои об эътироф гардидааст. Дар умум зикр гардид, ки меҳвари асосии Паёми Пешвои миллат, Президенти маҳбуи кишвар муҳтарам Эмомалӣ Раҳмонро ҳалли се ҳадафи стратегӣ: таъмини истиқлолияти энергетикӣ; таъмини амнияти озиқоварӣ ва баромадан аз бунбасти коммуникатсионӣ ташкил медиҳад. Дар фарҷоми кори мизи мудаввар қарор карда шуд, ки тамоми нуқтаҳои Паёми Президенти ҶТ ба инобат гирифта шуда, аз ҷониби омӯзгорони факултет ҷиҳати татбиқи бомароми онҳо чораҳои дахлдор андешида шаванд.

МАВҶЕИ ЭЪЛОМИЯИ УМУМИИ ҲУҚУҚИ БАШАР ДАР ГУСТАРИШИ ҲУҚУҚУ ОЗОДИҶОИ ИНСОН

Тахти ин унвон санаи 10-уми декабри соли 2016 дар факултети ҳуқуқшиносии ДМТ бо иштироки доираи васеи омӯзгорону аспирантон, олимони, кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва мақомоти дигари давлатӣ, намоёндогони васоити ахбори омма ва матбуоти даврӣ конференсияи илмӣ-назариявӣ баргузор гардид.

Конференсияро бо сухани ифтитоҳӣ декани факултети ҳуқуқшиносии номзади илмҳои ҳуқуқ, дотсент Раҳмон Д.С. хусни оғоз бахшида, ба ҳозирин дар хусуси зарурат ва аҳамияти баргузори он гузориш доданд. Аз ҷумла иброн мазкур ба якҷанд санаҳои фархунда, аз ҷумла 10-солагии таъсиси кафедраи ҳуқуқи инсон ва ҳуқуқшиносии муқоисавӣ, рӯзи ҳуқуқи инсон, 68-умин солгарди қабули Эълومияи умумии ҳуқуқи башар, 50-солагии Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шахрвандӣ ва сиёсӣ ва Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ рост меояд. Ҳанӯз 10 сол муқаддам дар ҳаёти илмӣ ва таълимӣ факултет воқеаи фараҳбахше ба вуқӯъ пайваस्त. Соли 2006 нахустин маротиба дар ҶТ ва Осиёи Миёна дар ҳайати факултети ҳуқуқшиносии ДМТ кафедраи ҳуқуқи инсон ва ҳуқуқшиносии муқоисавӣ таъсис ёфт. Ҳангоми таъсис ёфтани кафедра аз 1 доктори илм, 1 номзади илм ва 5 ассистент иборат буд. Бо гузашти наҷандон вақти тӯлонӣ устодони кафедраи мазкур ба дастовардҳои назарраси илмӣ ноил гардиданд. Имрӯз дар кафедраи ҳуқуқи инсон ва ҳуқуқшиносии муқоисавӣ 5 доктори илм, 4 номзади илм ва 5 ассистент ба фаъолияти илмиву таълимӣ машғул мебошанд. Дар ин муҳлат аз ҷониби устодони он якҷанд китобҳои дарсӣ, монография, фарҳанги истилоҳоти ҳуқуқи инсон, воситаҳои таълимӣ ва дигар маводи илмию таълимӣ ба таъби расонида шуд.

Дар маҷмӯъ қайд карда шуд, ки кафедраи ҳуқуқи инсон ва ҳуқуқшиносии муқоисавӣ имрӯз ба як ниҳоди асосии таҳлили илмӣ ҳуқуқи инсон табдил ёфта, ҳамзамон, устодони он бо мақомоти давлатӣ ва мақомоти ҳифзи ҳуқуқ пайваста ҳамкорӣ менамоянд.

Ҳамзамон дар кори конфронс муовини ректори ДМТ оид ба илм, профессор Сафармамадов С.М., Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар ҶТ, профессор Ализода Зариф, раиси Кумита оид ба қонунгузорӣ ва ҳуқуқи инсон Маҷлиси намоёндогони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, профессор Насриддинзода Э.С., вакили Маҷлиси намоёндогони Маҷлиси Олии ҶТ, профессор Сафарзода Б.А., муовини раиси Суди Олии ҶТ Раҳмонзода С. ва мудири кафедраи ҳуқуқи инсон ва ҳуқуқшиносии муқоисавӣ факултети ҳуқуқшиносии ДМТ, профессор Азизов У.А. бо сухани ифтитоҳӣ баромад намуданд.

Сипас, аз рӯи рӯзномаи барномаи конференсия маърузаҳои устодон, аспирантон ва унвонҷӯён шунида шуд. Аз ҷумла профессор Холиқзода А.Ғ. раиси Кумита оид ба сохтори давлатӣ ва худидоракунии маҳалли Маҷлиси намоёндогони Маҷлиси Олии ҶТ дар мавзӯи «Аҳамият ва зарурияти омӯзиши ҳуқуқи инсон дар замони муосир»; Раҳмон Д.С. н.и.х., дотсенти кафедраи ҳуқуқи инсон ва ҳуқуқшиносии муқоисавӣ дар мавзӯи «Дурномаи инкишофи низоми ҳуқуқи ҶТ дар шароити тақвиятёбии тамоюлҳои муосири ҳуқуқ»; Диноршоҳ А.М. мудири кафедраи ҳуқуқи конституционӣ, профессор дар мавзӯи «Сиёсати ҳуқуқӣ дар самти таъмини ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шахрванд»; Қодиркулов Х.Р. дотсенти кафедраи ҳуқуқи байналмилалӣ, дар мавзӯи «Масоили паноҳгоҳ дар Эълумияи умумии ҳуқуқи граждани»; Курбонов Қ.Б. дотсенти кафедраи ҳуқуқи граждани дар мавзӯи «Мафҳум ва хусусиятҳои ҳаёти шахсӣ дар ҳуқуқи граждани»; Идиев Ф.Ф. дотсенти кафедраи ҳуқуқи байналмилалӣ дар мавзӯи «Ҳимояи ҳуқуқҳои инсон дар доираи созмонҳои байналмилалӣ: дар мисоли Аврупо ва ИДМ»; Бобоева Н.И. дотсенти кафедраи ҳуқуқи инсон ва ҳуқуқшиносии муқоисавӣ дар мавзӯи «Ҳикмати Эълумияи Куруши Кабир вобаста ба ҳуқуқҳои инсон»; Искандаров Ш.Ф. ассистенти кафедраи ҳуқуқи инсон ва ҳуқуқшиносии муқоисавӣ дар мавзӯи «Комиссияҳо оид ба ҳуқуқи инсон ва нақши онҳо дар таъмини ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шахрванд дар ҶТ»; Саъдизода Ҷ. ассистенти кафедраи ҳуқуқи инсон ва ҳуқуқшиносии муқоисавӣ дар мавзӯи «Таҳкими ҳуқуқи озодиҳои инсон дар Конститутсияи ҶТ»; Раҷабов М.Н. мудири кафедраи ҳуқуқи байналмилалӣ; Азизов У.А. мудири кафедраи ҳуқуқи инсон ва ҳуқуқшиносии муқоисавӣ, профессор дар мавзӯи «Ҳимояи ҳаёт, саломатӣ, ва шаъну шараф дар низоми ҳуқуқи зардуштӣ»; Шоев Ф.М. муаллими калони кафедраи ҳуқуқи инсон ва ҳуқуқшиносии муқоисавӣ дар мавзӯи «Арзишҳои умуминсонӣ дар таълимоти Муҳаммад Ғазолӣ»; Саидов И.И. дотсенти кафедраи ҳуқуқи инсон ва ҳуқуқшиносии муқоисавӣ дар мавзӯи «Инкишофи ҳуқуқи озодиҳои шахсӣ ва сиёсии шахрвандон дар Конститутсияи ҶШС Тоҷикистон соли 1931 ва Конститутсияи ҶШС Тоҷикистон соли 1937»; Миралиев И. Қ. дотсенти кафедраи ҳуқуқи инсон ва

ҳуқуқшиносии муқоисавӣ дар мавзӯи «Ҳуқуқи инсон дар давлати иҷтимоии ҳуқуқбунёд»; Абдуллоев П. дотсенти кафедраи ҳуқуқи судӣ ва назорати прокуратура; Исозода П. ассистенти кафедраи ҳуқуқи инсон ва ҳуқуқшиносии муқоисавӣ дар мавзӯи «Масъалаҳои назариявӣ маҳдудномаи ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шахрванд дар қонунгузори ҶТ»; Бухориева С.М. унвонҷӯи кафедраи ҳуқуқи инсон ва ҳуқуқшиносии муқоисавӣ дар мавзӯи «Сиёсати ҳуқуқи ҶТ дар даврони истиқлолият – омили рушди ҳуқуқи озодиҳои инсон»; Одиназода С.В. аспиранти кафедраи ҳуқуқи инсон ва ҳуқуқшиносии муқоисавӣ дар мавзӯи «Танзими ҳуқуқи озодиҳои вичдон ва эътиқоди динӣ дар Эълумияи умумии ҳуқуқи башар»; Мизроров Ш.Ш. аспиранти кафедраи ҳуқуқи инсон ва ҳуқуқшиносии муқоисавӣ дар мавзӯи «Механизми миллии ҳимояи ҳуқуқи кӯдак»; Давлатов Д.Д. ассистенти кафедраи криминалистика ва экспертизаи судӣ; Саидов Ҷ.М. ассистенти кафедраи ҳуқуқи граждани; Саломов И. ассистенти кафедраи ҳуқуқи байналмилалӣ дар мавзӯи «Мавҷеи Эълумияи умумии ҳуқуқи башар дар низоми сарчашмаҳои ҳуқуқи байналмилалӣ оммавӣ ва хусусӣ»; Абдулхайрзода Ҷ. аспиранти кафедраи ҳуқуқи инсон ва ҳуқуқшиносии муқоисавӣ; Раҳмонзода Ш. ассистенти кафедраи ҳуқуқи байналмилалӣ; Салоҳидинова С.М. ассистенти кафедраи ҳуқуқи конституционӣ; Холова Н.Р. унвонҷӯи кафедраи ҳуқуқи конституционӣ; Азизматзода Х. унвонҷӯи кафедраи ҳуқуқи инсон ва ҳуқуқшиносии муқоисавӣ дар мавзӯи «Намунаҳои муосири амалисозии принципи таҷзияи ҳокимият»; Қудбудинов Ф.Ш. ассистенти кафедраи ҳуқуқи нақлиёт ва ҳуқуқи истифодаи сарватҳои табиӣ баромад намуданд.

Баромадқунандагон мазмуну моҳияти маърузаҳои хешро шарҳ дода, таҳқиқи омӯзиши минбаъдаи онро асоснок намуданд. Оид ба маърузаҳои қироатшуда саволу ҷавоб ва музокираҳои сурат гирифтанд. Аз ҷумла, дар робита ба масъалаҳои баррасишуда иштирокчиён баромад намуда, тақлифу андешаҳои судманд пешниҳод намуданд. Мавриди зикри хос аст, ки аксарияти иштирокчиёни конференсия фурсати муносибро истифода намуда, андешаю назари хешро оид ба паҳлуҳои мухталифи масъалаҳои баррасишуда баён сохтанд. Дар маҷмӯъ таъкид карда шуд, ки тоҷикон аз даврони қадим ба ҳуқуқи озодиҳои инсон арҷ мегузоштанд, ки далели он соли 539 то мелод қабул гардидани Эълумияи Куруши Кабир мебошад. Дар даврони Истиқлолият низ ин анъанаи ниёгон идома дода шуда, дар сатҳи конституционӣ инсон, ҳуқуқ ва озодиҳои ӯ арзиши олии эълон карда шуд.

Масъули саҳифа:
Исмоил ШАРИФЗОДА
Эмомалӣ МИРАЛИ

МИНБАРИ ҲУҚУҚШИНОС

Муассис:
факултети
ҳуқуқшиносии ДМТ
www.law.tnu.tj

Сармуҳаррир:
**Ҷаҳонгир
САЪДИЗОДА**
jahon_1967@mail.ru

Муовини сармуҳаррир:
Исмоил ШАРИФЗОДА
Муҳаррир:
Бобоҷон НАИМЗОДА

Тарроҳ:
Акmal ШАРИПОВ

ҲАЙАТИ ТАХРИРИЯ:
Раҳмон Д.С.
номзади илмҳои ҳуқуқшиносии дотсент, декани факултети ҳуқуқшиносии
Маҳмудов И.Т.
мудири кафедраи ҳуқуқи судӣ ва назорати прокуратура,
Қурбонализода Н.Ш.
муовини декан оид ба илм ва робитаҳои байналмилалӣ,
Камолзода И.И.
дотсенти кафедраи назария ва таърихи давлат ва ҳуқуқ,
Сулaimонов Ф.С.
дотсенти кафедраи ҳуқуқи байналмилалӣ,

ҲАЙАТИ МУШОВАРА:
Ватанзода М.М.
ердамчи Президенти ҶТ оид ба масъалаҳои ҳуқуқ,
Саид Нуриддин Саид
вазирӣ маориф ва илми ҶТ,
профессор,
Имомзода М.С.
ректори ДМТ,
академики АИҶТ,
Тоҳиров Ф.Т.
академики АИҶТ,
Маҳмудзода М.А.
раиси Суди Конституционии ҶТ, академики АИҶТ,
Раҳимзода М.З.
директори Маркази миллии қонунгузори назди Президенти ҶТ, профессор,
Диноршоев М.
академики АИҶТ,
Насриддинзода Э.С.
профессори кафедраи назария ва таърихи давлат ва ҳуқуқ,
Сафарзода Б.А.
дотсенти кафедраи ҳуқуқи инсон ва ҳуқуқшиносии муқоисавӣ

ШАРТҶОИ ҚАБУЛИ МАВОД:
Дастнавис қабул карда намешавад.
Мавод бояд бо ҳуруфи Times New Roman Tj 14 ҳуруфчинӣ шуда бошад.
Рӯзнома на ба ҳама андешаи муаллифони мувофиқ аст ва ақриди мухталифро ба хотири риояи чандандешӣ ба таъби мерасонад.

Рӯзнома дар Вазорати фарҳанги ҶТ тахти №0336/ра аз 18-уми марти соли 2016 ба қайд гирифта шудааст.
Нишонии идора: ш Душанбе
Бун: Ҳисорак, Шаҳраи Донишҷӯён, факултети ҳуқуқшиносии ДМТ.
Телефон: 985-38-38-67,
9-18-51-03-02. Теъядод: 1000
Навбатдори шумора:
Исмоил ШАРИФЗОДА

КОРРУПСИЯ ҲАМЧУН ХИЁНАТ БА МАНФИАТҲОИ ДАВЛАТ ВА ҶОМЕА

Дар заминаи кафедраи ҳуқуқи ҷиноятии факултети ҳуқуқшиносии ДМТ санаи 9-уми декабри соли равон бахшида ба рӯзи байналмилалии мубориза бар зидди коррупсия конференсияи ҷумҳуриявии илмӣ-назариявӣ дар мавзӯи «Ҷиноятҳо ба муқобили моликият ва муқовимат бо коррупсия дар ҶТ» баргузор гардид.

Дар конференсия омӯзгорони факултет, намоёндагони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, муассисаҳои таҳсилоти олии касбии кишвар ва ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ иштирок намуданд. Конференсияро декани факултети ҳуқуқшиносӣ, номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсент Раҳмон Д.С. оғоз бах-

шид. Ҳамзамон дар қисмати пленарии он сухани ифтитоҳии вакили Маҷлиси намоёндагони Маҷлиси Олии ҶТ, профессор Маҷидзода Ҷ.З. ва намоёндаи Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсия дар ҶТ Низомзода Н.Н. шунида шуд.

Қайд гардид, ки коррупсия яке аз зуҳуроти хавфноки ҷомеа буда, дар миқёси ҷаҳонӣ ҳамчун ҷинояти вазнин ва яке аз унсурҳои таҳдидкунанда ба амнияти миллии як қатор давлатҳо ва халалдоркунандаи рушду суботи иҷтимоию иқтисодии онҳо эътироф гаштааст. Даст задан ба коррупсия ҳамчун хиёнат ба манфиатҳои

давлат ва ҷомеа ба ҳисоб меравад, зеро он боварии мардумро аз ҳокимияти давлатӣ аз байн мебаррад.

Бо мақсади ташкили мубориза бар зидди коррупсия ва андешидани чораҳои зарурӣ дар сатҳи милли

маҷмӯи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ қабул гардида, доктринаи миллии ҳуқуқӣ дар ин соҳа ташаккул дода шуд. Дарёфти роҳи пурсамар ва такмилёфта дар самти мубориза ба муқобили коррупсия ва ҷиноятҳо ба муқобили моликият ба болоравии обрӯ ва нуфузи давлат ва мақмотҳои он мусоидат менамояд.

Дар маҷмӯъ дар конференсия муҳимтарин масъалаҳои ҳаёти ҳуқуқии кишвар, аз қабилӣ вазъи кунунӣ ва дурнамои рушди қонунгузори ҷиноятӣ дар самти мубориза бар зидди коррупсия ва ҷиноятҳо ба муқобили моликият мавриди баррасӣ қарор дода шуданд.

РУШДИ ҚОНУНГУЗОРИИ МУРОФИАВӢ ВА ФАЪОЛИЯТИ ҲУҚУҚМУҲОФИЗАВӢ

Рӯзи 25.11.2016 дар заминаи кафедраи ҳуқуқи судӣ ва назорати прокуратури факултети ҳуқуқшиносии ДМТ конференсияи байналмилалии илмӣ-назариявӣ дар мавзӯи «Масъалаҳои мубрами ислоҳоти қонунгузори мурофиавӣ ва фаъолияти ҳуқуқмуҳофизавӣ» баргузор гардид.

Боиси сарфарозист, ки дар кори конференсия олимони маъруфи ватанӣ-ву хориҷӣ, вакилони мардумӣ, судяҳо, прокуророн, муҳаққиқон, аспирантон, мутахассисони варзидаи мақомоти ҳифзи ҳуқуқи кишвар, намоёндагони муассисаҳои таҳсилоти олии касбии кишвар, доираҳои академӣ ва ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ, инчунин устодону кормандони факултети ҳуқуқшиносӣ иштирок намуданд. Кори конференсия бо оғозсухани декани факултети ҳуқуқшиносӣ, номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсент Раҳмон Д.С. ифтитоҳ ёфта, сипас дар қисмати пленарии он сухани ифтитоҳии муовини ректори ДМТ оид ба илм, профессор Сафармамадов С.М.; вакили Маҷлиси намоёндагони Маҷлиси Олии ҶТ, доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ Сафарзода Б.А. ва мудири кафедраи ҳуқуқи судӣ ва назорати прокуратури дотсент Маҳмудов И.Т. шунида шуд.

Зимни ироаи сухани ифтитоҳии хеш декани факултети ҳуқуқшиносӣ Раҳмон Д.С. ҳузурӣ мубораки ҳамаи иштирокчиёнро ба кори конференсияи бай-

налмилалӣ хайрамақдам гуфта, ба Раёсати ДМТ ва кафедраи ҳуқуқи судӣ ва назорати прокуратури барои мусоидат, дастгирӣ ва ташкил намудани чунин як чорабинии илмӣ сатҳи баланд изҳори сипос намуд. Ҳамзамон мавсуф бо қаноатмандӣ зикр намуданд, ки давоми солҳои Истиқлолияти давлатӣ ДМТ ба як маркази асосии баргузори ҳамоиш ва чорабиниҳои илмӣ сатҳи баланд табдил ёфтааст. Баргузори конференсияи имрӯза

дар мавзӯи «Масъалаҳои мубрами ислоҳоти қонунгузори мурофиавӣ ва фаъолияти ҳуқуқмуҳофизавӣ» дар заминаи кафедраи ҳуқуқи судӣ ва назорати прокуратури факултети ҳуқуқшиносӣ бори дигар далели равшани ин гуфтаҳо.

Дар баромади худ муовини ректори ДМТ оид ба илм, профессор Сафармамадов С.М. миннатдорӣ ва самимияти бепоёнӣ хеш ва Раёсати ДМТ-ро ба ҳози-

рин барои пазирии даъват ва иштирокшавӣ дар кори конференсия иброн намуда, барояшон тансиҳатӣ, рӯзгори босаодат, хушҳолӣ ва ба кори конференсия фаъолияти босамар ва бурдбориро таманно намуд.

Сипас кори конференсия аз рӯйи барномаи кори таҳияшуда оғоз шуда то соати 16.00 идома ёфт. Тамоми маърузачиён имкон пайдо намуданд, ки андешаву назар ва тавсияву таклифҳои судманди

сия муҳимтарин масъалаҳои ҳаёти ҳуқуқии кишвар, аз қабилӣ вазъи кунунӣ ва дурнамои рушди қонунгузори мурофиавӣ, ҳокимияти судӣ, адолати судӣ, назорат ва фаъолияти прокуратури, фаъолияти адвокатӣ, таҳқиқ ва тафтиши пешакӣ, фаъолияти ҳуқуқмуҳофизавӣ ва мубориза бо ҷинояткорӣ мавриди баррасӣ қарор дода шуданд. Зимни маърузаҳои хеш баромадкунандагон қайд намуданд, ки баъди касби Истиқлолияти давлатӣ тамоми заминаҳои муносиби рушду такмили қонунгузори мурофиавӣ ва фаъолияти ҳуқуқмуҳофизавӣ ба миён омаданд. Аз ҷумла дар заминаи амалисозии ислоҳоти конституционӣ, ҳуқуқӣ ва судӣ дар Тоҷикистон заминаҳои устувори ҳуқуқӣ ва ташкилии инкишофи ҳокимият ва низоми судӣ, фаъолияти прокуратури ва ҳуқуқмуҳофизавӣ бунёд гузошта шуданд. Дар заминаи амалишавии барномаҳои ислоҳоти судӣ-ҳуқуқӣ дар Тоҷикистон тамоми қонунгузори мурофиавӣ аз нав таҳия ва

қабул карда шуданд. Ҳамзамон қонунҳои нав оид ба фаъолияти судҳо, адвокатура ва фаъолияти адвокатӣ қабул гардиданд. Дар натиҷаи ислоҳоти конституционии соли 2016 ба як қатор қонунҳо тағйирот ворид карда шуданд. Ҳамаи ин амалҳо аз он гувоҳӣ медиҳанд, ки рушди қонунгузори мурофиавӣ ва фаъолияти ҳуқуқмуҳофизавӣ дар шароити кунунӣ сатҳи навро касб намудаанд. Зимни музокираҳои табоули афкори судманди иштирокчиён сураат гирифт.

Дар фарҷом изҳори умед карда шуд, ки натиҷаҳои кори конференсия барои такмили низоми ҳуқуқии кишвар аз ҳар ҷиҳат муфид ва самарабахш хоҳад буд. Пас аз анҷоми кори конференсия зимни қабули қатънома қарор карда шуд, ки таклифҳои тавсияҳо ва пешниҳодҳои илман асоснок судманд ҷиҳати такмили қонунгузори амалкунанда ба сохторҳои дахлдор ирсол карда шавад.

Масъули саҳифа:
Иззатулло МАҲМУДОВ

ПАХШИ МУСТАҚИМИ ПАЁМИ ПЕШВОИ МИЛЛАТ ДАР ФАКУЛТЕТ

Санаи 22-юми декабри соли 2016 Паёми навбатии Асосгузори сулҳу Ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти ҶТ муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии ҶТ дар бораи самтҳои асосии сиёсати дохилӣ ва хориҷии кишвар ироа гардид. Чун ҳа-масола дар факултети ҳуқуқшиносии ДМТ бо иштироки доираи васеи усто-дон, кормандон ва донишҷӯён тамо-

шои пахши мустақими Паёми Пешвои миллат сурат гирифт.

Рушду инкишофи устувори мин-баъдаи иқтисодиёти миллӣ, густариши ҳаёти фарҳангии ҳуқуқӣ, ҳифзи иҷти-моии аҳоли, фароҳам овардани ша-роити зиндагии арзанда ва инкишофи озодона, беҳтар намудани фазои сар-моягузорӣ ва дастгирии соҳибкорон, таълим ва тарбияи толибилмону до-

нишҷӯён, тақвияти омӯзиши забонҳои хориҷӣ, густариши фаъолияти мақомоти ҳифзи ҳуқуқ дар самти муқовимат бо экстремизму терроризм ва коррупсия, тарбияи шаҳрвандон дар рӯҳияи му-носибати оштинопазир бо терроризму экстремизм, таъмини амният ва ҳифзи тамомияти арзии мамлакат, вусъат до-дани робитаҳои беруна бо шарикони стратегӣ аз мавзӯҳои асосии Паёми

имсола ба ҳисоб мерафтанд.

Ҳамзамон Пешвои миллат, Пре-зиденти ҶТ Эмомалӣ Раҳмон дар Паёми имсолаи худ оид ба таъмини пешрафти соҳаҳои иқтисодиву сано-ат, энергетика, роҳу нақлиёт, амния-ту мудофия, ҳифзи ҳуқуқу тартибот, тандурурстӣ, фарҳанг, илму маориф, ҳифзи иҷтимоии аҳоли, ҷавонон, ва-рзиш ва саёҳӣ вазифаҳои мушаххас ба миён гузоштанд.

Факултети ҳуқуқшиносии ДМТ тас-мим гирифтааст, ки омӯзиши нуқтаҳои асосии Паёми навбатии Асосгузори сулҳу Ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти ҶТ Эмомалӣ Раҳмонро дар ҷаласаи васеи ҳайати устодону корман-дони факултет ба роҳ монда, ҷиҳати иҷрои он нақша – чорабиниҳои факул-тетро таҳия, тасдиқ ва ба мавқеи иҷро вогузор намояд.

ПЕШГИРИИ ҲУҚУҚВАЙРОНКУНИҲО

(Воҳӯрии намояндагони
БДА бо донишҷӯён)

Санаи 19-уми де-кабри соли равон дар факултети ҳуқуқшино-сии ДМТ бо иштироки намояндагони Раёсати Бозрасии давлатии ав-томобилӣ, устодон ва донишҷӯён ҷамъомад доир гардид.

Ҷамъомадро бо су-хани ифтитоҳӣ муовини декан оид ба таъ-лим дар басти дуом, н.и.ҳ., дотсент Камолзода И.И. оғоз намуда, зарурият ва аҳама-ияти баргузори воҳӯрии мазкурро тавзеҳ дод. Аз ҷумла, таъкид намуд, ки талаботи Қонуни ҶТ «Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фар-занд», Фармонҳои Президенти ҶТ ва Қарорҳои Ҳукумати ҶТ дар маркази тавачҷуҳи ҳамешагии садорати факултет қарор дорад. Аз ин ру, баҳри иҷрои қоидаҳои тартиботи дохилӣ ва қонунгузо-рии амалкунанда бо донишҷӯён пайваста корҳои фаҳмондадиҳӣ гузаронида мешавад.

баҳри таъмини қонуният, тарти-боти ҳуқуқӣ ва риояи бечунучарои қонунгузорӣ саҳми беназир дошта, донишу тачрибаро аз устодони соҳибтаҷриба аз бар намудаанд. Ба ҳамаи ин нигоҳ накарда баъ-зан вақт ҳолатҳое вомехӯранд, ки донишҷӯён талаботи қонунгу-зориро вайрон намуда, бо автома-шинаҳои шахсӣ ба дарс ҳозир ме-шаванд.

Хушов Зиёратшоҳ, Саидов Мирзохон ва дигар намояндагони Раёсати Бозрасии давлатии ав-томобилӣ мисолҳои мушаххасро оиди

ДУ ХУШҲАБАР

Соли 2016, махсусан моҳи декабр барои факултети ҳуқуқшиносии ДМТ хотироти нек гузошт. Зеро дар ин моҳ чандин санаҳои фарҳунда ҷашн гирифта шуд ва ҳамзамон ҳайати кадрӣ факултетро боз тасдиқи як рисолаи номзадӣ, ки дар Федератсияи Ру-ссия Ҷимоя шуда буд ва як дипломи докторӣ, ки аз ҷониби Комиссияи олии аттестатси-онии Вазорати маориф ва илми Федератси-яи Россия дода шуд, комил сохт.

Санаи 12-уми декабри соли 2016 ри-солаи номзадии устоди кафедраи ҳуқуқӣ ҷинойтӣ Мирзоаҳмедов Ф.А., ки 22.09.2016 дар Шӯрои диссертатсионии назди Акаде-

мияи Прокуратураи генералии Феде-ратсияи Русия ди-фоъ намуда буд, аз ҷониби Комиссияи олии аттестатси-онии Вазорати ма-ориф ва илми Фе-дератсияи Россия тасдиқ гардид.

Ҳамзамон дар ҷаласаи васеи раё-сат ректори ДМТ, академик Имомзода М.С. диплом оид ба дарёфти унвони доктори илмҳои ҳуқуқши-носиро, ки аз ҷониби Комиссияи олии ат-тестатсионии Вазорати маориф ва илми Федератсияи Россия дода шудааст, ба му-дири кафедраи ҳуқуқи инсон ва ҳуқуқшино-сии муқоисавӣ Азизов У.А. супорид.

Садорат ва редакцияи рӯномаи «Мин-бари ҳуқуқшинос» устодони факултетро бо ин муваффақияташон табрику таҳният гуф-та, ба эшон тансиҳатӣ, хонабодӣ ва дар корҳои илмию омӯзгорӣ ва тарбияи олимो-ни ҷавон бурдбориҳо таманно доранд.

ҒОЛИБИЯТИ ФАКУЛТЕТ ДАР ОЗМУНИ “ЧЕҲРАҲОИ ҲУНАР”

Сипас, муовини сардори БДА-и шаҳри Душанбе Хушов Зиёратшоҳ ва корманди БДА Саидов Мирзохон бо маъруза баромад намуданд. Номбурда-гон қайд карданд, ки факултети ҳуқуқшиносии маркази бонуфузи омода намудани ҳуқуқшиносо-ни баландхаттисос буда, дас-парварони он дар тамоми сох-торҳои давлатӣ ва мақомотҳои ҳифзи ҳуқуқ кор ва фаъолият менамоёнд. Таъмин намудани мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва дигар сохторҳои давлатӣ ба кадрҳои баландхаттисос аз фаъолияти пурсамари устодони ин даргоҳ ва донишандӯзҳои хониши ҳуби донишҷӯёни он вобаста аст. Ҳам-замон хатмкунандагони факултет

бо автомашинаҳои шахсӣ ба дарс ҳозир шудани донишҷӯён ва вай-рон намудани қоидаҳои тартиботи дохилӣ манзури иштирокчиён на-муданд.

Дар маҷмӯъ таъкид карда шуд, ки мақсад аз баргузор намудани чу-нин воҳӯриҳо баланд бардоштани фарҳанги ҳуқуқӣ донишҷӯён, тар-бияи онҳо дар рӯҳияи риояи бемай-лони қонунгузорӣ ва муносибати оштинопазир бо ҳуқуқвайронкуни ва ҷинойту ҷинойткорӣ мебошад.

Масъули саҳифа:
Низорамоҳ БОБОЕВА
дотсенти кафедраи ҳуқуқи
инсон ва ҳуқуқшиносии
муқоисавӣ

Ҳамасола бо ташаббуси ДМТ миёни факултетҳои донишгоҳ озмуни “Чеҳраҳои ҳунар” доир мегардад. Дар соли таҳсили 2016-2017 низ озмуни мазкур дар сатҳи баланд доир гардид, ки фа-култети ҳуқуқшиносиро да-стаи “Қонуният” муаррифӣ сохт. Дар ҷамъбасти озмун ҳайати ҳакамони ҳунара-моии донишҷӯёни факулте-ти ҳуқуқшиносиро тавсиф намуда, яке аз беҳтаринҳо ҳисобиданд. Аз ҷумла яке аз донишҷӯёни фаъоли да-стаи “Қонуният” Барзу На-моз мебошад, ки дар охири озмун бо сурудани як таро-на дар васфи Ватан таво-нист дастаи мазкурро ғоли-би озмун гардонад. Дастаи “Қонуният” таҳти роҳбарии

раиси шӯрои занони факул-тет, дотсент Бобоева Н.И. дар тамоми чорабиниҳои фарҳангӣ иштирок на-муда, дар тайёр намудани чеҳраҳои ҳунар ва роҳба-ладии онҳо ва ҳатто ғолиб

омадани да-стаи мазкур нақши му-аллима хеле калон аст.

Мақсад аз баргу-зор наму-дани чора-биниҳои маз-кур бозёфти чеҳраҳои ҳунар ва донишҷӯёни соҳибзавқ буда, онҳо минбаъд ба ҳай-ати ансамбли “Наврӯз”-и ДМТ, ки донишгоҳро дар чорабиниҳои дохиливу бай-налмилалӣ муаррифӣ месо-зад, қабул карда мешаванд.

ПРЕЗУМПЦИЯ НЕВИНОВНОСТИ КАК КОНСТИТУЦИОННЫЙ ПРИНЦИП

История человечества является свидетельством существования неестественной злой природы в человеке, вызывавшей и вызывающей конфликты и противоречия, что приносили и приносят страдания и трагедии.

Знаменательно, что практически все культуры и религии мира содержат определенный миф либо же легенду, который так или иначе объясняет факт совершения первого греха — преступления (например, египетский миф с упоминанием о потеряном золотом веке и смерти, произошедшей по вине «женщины-прародителя» и змия; индийская легенда о Брахме, совращенным Шивой; греческий миф с ящиком Пандоры; библейские Адам и Ева и т. д.).

К сожалению, тема совершения преступлений человеком актуальна и по сей день, и важной задачей современного правового общества являются выявление причин возникновения, предупреждение и в идеале искоренение фактов совершения преступлений. В поиске истины мы не должны забывать о человеческом факторе нередко судебный механизм правосудия затягивает и невинных (несовершенство деятельности правоохранительных органов, коррупционные аспекты и иные субъективные и объективные факторы). Именно для недопущения подобного рода факторов и с целью защиты прав человека Конституция Республики Таджикистан закрепляет принцип презумпции невиновности (от латинского «*praesumptio in nocentiae*»). Так, в силу статьи 20 Конституции Республики Таджикистан никто не считается виновным в совершении преступления, пока его виновность не будет доказана в предусмотренном законом порядке. Также данная норма устанавливает, что виновность лица в совершении преступления может быть установлена только вступившим в законную силу приговором суда. Закон исходит из того, что только процессуальные права и гарантии, действующие в стадии судебного разбирательства, могут в наибольшей мере обеспечить правильное разрешение спора между государством в лице органов исполнительной власти и человеком по вопросу

о виновности последнего в совершении преступления. Иными словами, только суд как самостоятельная ветвь власти, призванная осуществлять правосудие, может определять виновность или невиновность лица. Ни один другой орган государственной власти этой функцией не наделен.

Исходя из данных положений Конституции и определяется содержание принципа презумпции невиновности, которое включает в себя следующие аспекты:

ни один невинный не должен быть привлечен к уголовной ответственности и осужден;

Суд, прокурор, следователь и лицо, производящее дознание, не вправе перелгать обязанность доказывания на обвиняемого;

запрещается домогаться показаний обвиняемого и других участвующих в деле лиц путем насилия, угроз и иных незаконных мер; признание обвиняемым своей вины может быть положено в основу обвинительного приговора только при подтверждении признания совокупностью имеющихся доказательств по делу;

обвиняемый может быть признан виновным при условии, если в ходе су-

рых названные выше моменты.

Одной из основных частей принципа презумпции невиновности является требование о толковании неустранимых сомнений в пользу подозреваемого, обвиняемого и подсудимого. В уголовном процессе возможны случаи, когда доказательства носят противоречивый характер, т. е. часть доказательств свидетельствует о каком-либо факте, имеющем значение для дела, но существуют факты и иные сведения, ставящие под сомнение достоверность данного доказательства либо дающие возможность его иной интерпретации. Например, лицо дает признательные показания о совершении им преступления, однако вещественные доказательства свидетельствуют об обратном. Уголовно-процессуальное законодательство Республики Таджикистан в данном вопросе исходит из положения, что все сомнения в виновности обвиняемого, которые не могут быть устранены в порядке, установленном законом, толкуются в пользу обвиняемого. Если такие сомнения неустранимы, уголовное преследование подлежит прекращению. Обвинительный приговор не может быть основан на предположениях.

Также следует отметить, что вина подозреваемого, обвиняемого и подсудимого еще не доказана, и невозможно исключить вероятность того, что органами расследования допущена ошибка и уголовному преследованию подвергся невинный. Поэтому, какой бы очевидной ни казалась вина человека в совершенном преступлении, никто не вправе назвать его преступником до тех пор, пока соответствующий обвинительный приговор не вступит в законную силу. Как справедливо заметил известный русский юрист А. Ф. Кони, «с сомнением надо бороться — и победить его или быть побежденным так, чтобы в конце концов, не колеблясь и не смущаясь, сказать решительное слово — «виновен» или «невиновен».

Важной составной частью презумпции невиновности выступает требование о том, что она действует на всех стадиях уголовного процесса — с момента возбуждения уголовного дела вплоть до вступления

никто не может быть привлечен в качестве обвиняемого иначе, как на основании и в порядке, установленном законом;

обстоятельства должны быть исследованы полно, всесторонне и объективно. Выясняются как уличающие, так и оправдывающие обвиняемого, а также смягчающие и отягчающие ответственность обстоятельства;

обязанность доказывания виновности обвиняемого лежит на том, кто его обвиняет, а в суде, разбирающем дело, обязанность доказывания виновности лежит на обвинителе, участвующем в судебном разбирательстве;

обвиняемый не обязан доказывать свою невинов-

ного разбирательства виновность подсудимого в совершении преступления доказана;

при недостаточности доказательств участия обвиняемого в совершении преступления и невозможности собирания дополнительных доказательств делом прекращается производство или выносится оправдательный приговор;

никто не может быть признан виновным в совершении преступления, а также подвергнут уголовному наказанию иначе, как по приговору суда и в соответствии с законом;

всякое неустранимое сомнение должно толковаться в пользу обвиняемого.

Кратко раскроем некото-

Холова Н. Р.
соискатель кафедры
конституционного
права

приговора в законную силу. Особенно важно соблюдение данного принципа в ходе судебного разбирательства. Суд, руководствуясь презумпцией невиновности, обязан соблюдать полную беспристрастность и объективность: не рассматривать выводы обвинительного заключения как бесспорные, несомненные; тщательно исследовать обстоятельства, опровергающие обвинение или смягчающие ответственность обвиняемого; не поддаваться воздействию каких бы то ни было лиц и органов, высказывающихся за осуждение обвиняемого; не высказывать своего мнения по делу до вынесения приговора, т. е. суд не должен подменять собой сторону обвинения. Немаловажным фактором в обеспечении презумпции невиновности является и то, что она должна соблюдаться и в ходе кассационного разбирательства дела. Проверять не вступивший в законную силу приговор, вышестоящий суд должен оценить имеющиеся в деле доказательства, представленные сторонами новые материалы и решить, было ли их достаточно для признания лица виновным. Человек не виновен, пока не доказано обратное. При этом понимается, что обвиняемый не обязан доказывать свою невиновность, а, напротив, обвиняющий должен предоставить веские и юридически безупречные доказательства вины обвиняемого. При этом любое законное и обоснованное сомнение в доказательствах, как уже было отмечено ранее, трактуется только в пользу обвиняемого.

Таким образом, презумпция невиновности является краеугольным принципом, на котором строится вся система защиты прав и свобод человека и гражданина. В этой связи, его конституционное закрепление играет важную роль так как придает его реализации непосредственное действие.

- Нахуст Шуморо бо фарорасии Соли нави мелодӣ табрик меғӯем. Моҳи декабр барои Шумо моҳи нек арзёбӣ мегардад. Зеро дар ин моҳ якчанд санаҳое ҷой доштанд, ки ба кафедраи Шумо марбутанд, аз қабили 10-уми декабр – Рӯзи ҳуқуқи инсон, 10-солагии кафедраи ҳуқуқи инсон ва ҳуқуқшиносии муқоисавӣ. Оид ба ин рӯйдодҳои фараҳбах андешаатонро баён месохтед?

Инак аз санаи таъсиси кафедраи ҳуқуқи инсон ва ҳуқуқшиносии муқоисавӣ 10 сол пур шуд. Муҳлати зикргардида кофист, ки мо дар хусуси зарурияти таъсис, ҷараёни амал, бурду бохт ва ҳамзамон дурнамои минбаъдаи инкишофи фаъолияти кафедра сухан гуфта бошем.

Баъди бадастдарории истиқлолияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон мардуми тоҷик барои созон додани давлати ҳуқуқбунёди демократӣ камари Ҷиммат баст ва ба Конститутсияи ҶШС Тоҷикистон соли 1978, 9-уми сентябри соли 1991 бо ҳамин мазмун тағйироту иловаҳо ворид карда шуд.

Созмон додани давлати ҳуқуқбунёд ба таъмини комили ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрванд ғайриимкон аст. Конститутсияи амалкунандаи кишвар инсон, ҳуқуқ ва озодиҳои ӯро арзиши олий эътироф намуда ҷаёт, кадр, номус, ва дигар ҳуқуқҳои фитрии инсонро дахлнопазир донистааст. Барои пурра амалӣ намудани ин нишондодҳои конститутсионӣ мустақкам намудани онҳо дар сатҳи қонунгузорӣ басанда набуда Ҳукумати кишварро зарур буд, ки як қатор чораҳои заруриро роҳандозӣ намояд.

Бо ҳамин мақсад 12-уми июни соли 2001 бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «Барномаи системаи давлатии омӯзиши ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» қабул гардид. Қабули санади мазкур ҳамзамон бо мақсади таҳкими ҷараёни демократикунони ҷаёти ҷамъиятӣ-сиёсӣ дар ҷумҳурӣ, баланд бардоштани фарҳанги ҳуқуқӣ ва сиёсии мардум равона гардида буд.

Барномаи мазкур бо дарназардошти талабот ва нишондодҳои Конститутсия ва қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, санадҳои байналмилалӣ дар соҳаи ҳуқуқи инсон, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон онҳоро эътироф намудааст, коркард шуда пеш аз ҳама мақсади амалӣ намудани ҳадаф ва вазифаҳои Эълومияи умумии ҳуқуқи башар, Паймони байналхалқӣ доир ба ҳуқуқи иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ, Паймони байналхалқӣ доир ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ ва дигар асноди дохилию байналмилалро доро буд.

Мувофиқи нишондодҳои Барномаи мазкур дар муассисаҳои таълимии мамлакат омӯзиши фанни таълимии ҳуқуқи инсон ҷорӣ гардид, ки ин зарурияти таъсис додани марказҳои илмӣ ва таълимиро тақозо менамуд. Аз ҷониби дигар ворид шудани Ҷумҳурии Тоҷикистон ба чандин сомонҳои бонуфузи байналмилалӣ, эътирофи санадҳои ҳуқуқи байналмилалӣ, қабул намудани санадҳои зиёди ҳуқуқи милли дар асоси санадҳои байналмилалӣ дар ҷодаи ҳуқуқи инсон зарурияти омӯзиш ва амалинамоии ҳуқуқи инсонро афзуд.

Аз сабаби он ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон муассисаи дорои иқтисодии бузурги илмӣ ин факултети ҳуқуқшиносии Донишгоҳи давлатии миллии Тоҷикистон буд, нахустин шуда, барои таъсиси кафедрае, ки аслан ба омӯзиши фанни ҳуқуқи инсон машғул бошад, ташаб-

ТАШАККУЛИ ПОЙГОҲИ

Имсол аз таъсиси кафедраи ҳуқуқи инсон ва ҳуқуқшиносии муқоисавӣ 10 сол сипарӣ мегардад. Ҷанӯз 10 сол муқаддам моҳи сентябри соли 2006 нахустин маротиба дар ҶТ ва он ҳам дар ҳаёти факултети ҳуқуқшиносӣ кафедраи махсусгардонидашудаи ҳуқуқи инсон таъсис дода шуд. Кафедраи мазкур дар як муддати кӯтоҳ таъсис ба дастовардҳои назарраси илмӣ ноил гардад. Аз ин рӯ, суҳбате дорем бо мудирони кафедраи ҳуқуқи инсон ва ҳуқуқшиносии муқоисавии факултети ҳуқуқшиносии ДМТ, доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, профессор Азизов У.А.

бус нишон дод. Ин ташаббусро Шӯрои дастгирӣ намуд, ки дар натиҷа тибқи фармони Ректори ДДМТ аз 12-уми сентябри соли 2006 «Дар бораи таъсиси кафедраи ҳуқуқи инсон ва ҳуқуқшиносии муқоисавӣ» кафедра ба фаъолият шурӯъ намуд.

Ба сифати мудирони кафедра, доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, профессор Холиқзода Абдурахим Ғаффор, ки бахри таъсиси кафедра талоши зиёд намуда буданд ва аз аввалин поягузори кафедраи мазкур махсус меёфтанд, таъин гардиданд.

Баъдан масъулияти мудирони кафедраи мазкурро аз соли 2010 то соли 2015 д.и.х., профессор Сафарзода Бахтовар Амрӣ ба уҳда доштанд ва аз моҳи март соли 2015 ин масъулият ба зимаи д.и.х., профессор Азизов У.А. вогузур карда шудааст.

- Ба ҳаёти кафедра кадом устодон шомиланд?

Аз рӯзҳои аввали таъсисёбӣ дар кафедраи мазкур мутахассисони ҷавону боғайрат ба кор ҷалб гардиданд, ки маҳсули илмӣ ва методӣ таълимии эҷоднамудаи онҳо дар ташаккули илми таърихи давлат ва ҳуқуқ, назарияи ҳуқуқ ва давлат, ҳуқуқи инсон, ташаккул ва инкишофи низоми ҳуқуқи милли, мукамал гардонидани механизми батанзимдарории ҳуқуқӣ, шинохти дурусти масъалаҳои муосири татбиқи ҳуқуқ, баланд бардоштани мақому мартабаи қонунҳои ҳуқуқӣ, раванқ ёфтани ҷараёни демократикунонии ҷомеа ва бунёди давлати ҳуқуқию ҷомеаи шаҳрвандии Тоҷикистон нақши бузург бозид истодаанд. Ба ин зумра устодон Холиқзода А.Ғ., Сафарзода Б.А., Диноршоҳ А.М., Раҳмон Д.С., Бобоева Н.И., Миралиев И.Қ., Саидов И.И., Шоев Ф.М., дохил мешаванд. Дар солҳои мин-

баъда ассистентони ҷавон Искандаров Ш.Ф., Саъдизода Ҷ., Раҷабова Ш. ва Исозода Парвиз ба кор ҷалб гардиданд. Дар кори таълимӣ ва илмӣ кафедраи ҳуқуқи инсон ва ҳуқуқшиносии муқоисавӣ олимони варзида ва мутахассисони ботаҷрибаи амалӣ, ба монанди д.и.х., профессор Ализода З., ва д.и.х.,

профессор, Маҷидзода Ҷ.З. ҷалб гардидаанд.

- Ҳамкори кафедра бо дигар мақомоти давлатӣ чи гуна аст?

Кафедра инчунин бо мақомоти давлатӣ, ташкилотҳои байналхалқӣ, ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ вобаста ба вазифаҳои дар наздаш истода ҳамкори зич дорад. Махсусан ҳамкори устодони кафедра бо Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Прокуратураи Генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Маркази миллии қонунгузори назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, Комиссияи марказии интиҳобот ва раъйпурсӣ ва ғ. қайд кардан бамаврид аст. Қормандони кафедра Азизов У.А., Раҳмон Д.С., ва Диноршоҳ А.М. аъзои Шӯрои илмӣ-машваратии Суди конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошанд. То имрӯз олимони кафедра ба дахҳо санадҳои қонунгузорӣ ҳулосаҳои эксперти додаанд ва муаллифони тафсири илмӣ-омавии қонунҳои алоҳида мебошанд.

Устодони кафедра ба як қатор лоиҳаҳои қонунҳои алоҳида ҳулоса ва пешниҳодҳои манзур намудаанд, ки аксарияти онҳо маъқул дониста шуда вориди низоми ҳуқуқи милли гардидаанд. Онҳо ба лоиҳаи Қонуни конститутсионии «Дар бораи шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистон» (Сафарзода Б.А., Раҳмон Д.С.) Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи таъминоти иҷтимоии кудакони ятим» (Са-

фарзода Б.А., Раҳмон Д.С., Диноршоҳ А.); Қонуни конститутсионии ҶТ «Дар бораи Суди конститутсионии ҶТ» (Сафарзода Б.А., Диноршоҳ А.) Қарорҳои Пленуми Суди Олии ҶТ ҳулосаи тақлифҳои илман асоснокӣ худро пешниҳод сохтаанд. Дар самти баланд бардоштани маърифати ҳуқуқи мардум низ устодони кафедра фаъолона иштирок намуда бо ин мақсад онҳо пайваста дар васоити ахбори омма дар мавзӯҳои гуногун суҳбату вохӯриҳои судманд доир намуда, дар маҷаллаву рӯномаҳо мақолаҳо нашр менамоянд.

- Устодони кафедра дар самти навиштани китобҳои дарсӣ, монография ва дигар воситаҳои методӣ ба кадом дастовардҳои ноил гардидаанд?

Аз лаҳзаи таъсис то имрӯз аз ҷониби устодони кафедра барномаҳои таълимӣ бо забонҳои тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ, дастурҳои методӣ, воситаҳои таълимӣ, ва китобҳои дарсӣ марбут ба фанҳои таҳасуии назди кафедра омода ва ҷардидаанд. Аз ҷумла китобҳои дарсии Таърихи давлат ва ҳуқуқи Тоҷикистон. Қисми 1. – Душанбе: ЭР-граф, 2014. – 380 с.; Ҳуқуқи инсон. – Душанбе, 2009. – 703 с.; Асосҳои давлат ва ҳуқуқ – Душанбе, 2010 – 400 с.; Таърихи ҳуқуқи инсон. – Душанбе, 2016. ҷоп гардидаанд. Васоити таълимии Ҳуқуқи инсон. – Душанбе, 2010. – 282с. (бо забонҳои русӣ ва тоҷикӣ). – Ҳуқуқи гурезаҳо. Душанбе, 2011. – 271с. (Бо забонҳои русӣ ва тоҷикӣ); Ҳуқуқшиносии муқоисавӣ: васоити таълимии методи. – Душанбе: ЭР-граф, 2014. – 152 с. ва як қатор барномаҳои таълимӣ, монографияҳои зиёди илмӣ, ва шумораи зиёди мақолаҳои илмӣ рӯи ҷоп омадаанд, ки арзиши баланди илмиву амалиро соҳибанд.

- Корҳои илмӣ-тадқиқотӣ дар кафедра чӣ гуна аст?

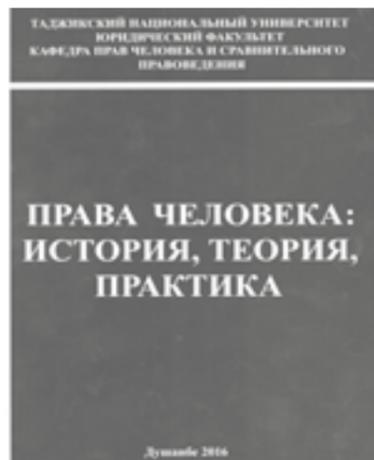
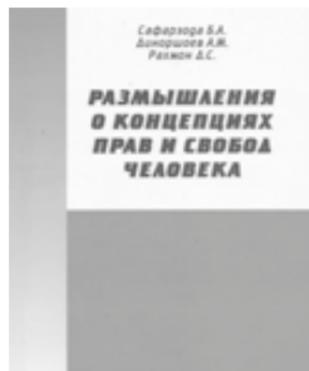
Фаъолияти худро устодони кафедра дар доираи нақшаи илмӣ-тадқиқотӣ бахри инкишофи ҳуқуқи инсон ва ҳуқуқшиносии муқоисавӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян намудаанд. Аз лаҳзаи таъсис то имрӯз 3 нафар устодони кафедра (Азизов У.А., Сафарзода Б.А., Диноршоҳ А.М.) рисолаи докторӣ ва 4 нафар устодон (Раҳмон Д.С., Миралиев И.Қ., Бобоева Н.И., Саидов И.И.) рисолаи номзадиро дифоъ намудаанд. Се нафар устодони ҷавони кафедра (Шоев Ф.М., Искандаров Ш.Ф., Саъдизода Ҷ.) низ рисолаҳои номзадии худро омода намуда, аз муҳокимаҳои кафедра гузашта, барои Ҷимоя иҷозат гирифтаанд.

Дар айни ҳол дар кафедра панҷ нафар докторони илмҳои ҳуқуқшиносӣ – Азизов У.А., Холиқзода А.Ғ., Сафарзода Б.А., Диноршоҳ А.М., Ализода З., чор нафар номзадҳои илми ҳуқуқшиносӣ, дотсентон Раҳмон Д.С., Миралиев И.Қ., Бобоева Н.И., Саидов И.И., як нафар муаллими калон Шоев Ф.М., ва чор нафар ассистентон Искандаров Ш.Ф., Саъдизода Ҷ., Раҷабова Ш.М. ва Исозода П. ба фаъолияти илмӣ-педагогӣ машғуланд.

Шумораи умумии маводҳои илмӣ ва таълимию-методи наشرгардидаи устодон, аспирантону ун-

вонҷӯени кафедра то имрӯз зиёда аз 1000 ададро ташкил медиҳад. Боварии комил дорам, ки ин шумора рӯ ба афзоиш дорад, чун қудрату иқтисоди илмӣ аъзоёни кафедра рӯз аз рӯз инкишоф ёфта истодааст.

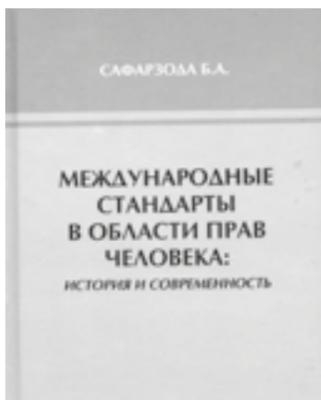
Дар зер роҳбарии устодони кафедра зиёда аз 20 нафар аспирантону

ИЛМИ ҲУҚУҚИ ИНСОН

унвонҷӯён ба навиштани рисолаҳои илми номзадиву докторӣ ҷалб шудаанд. Бо роҳбарии профессорони кафедра Холиқзода А.Ғ. - 5 нафар, Сафарзода Б.А. - 1 нафар, Диноршоҳ А.М. - 1 нафар рисолаҳои номзидии худро дифоъ намудаанд. Ҳайати олимони кафедра пайваста ба рисолаҳои илми дар ҷумҳурӣ анҷомдодашуда ва берун аз он ба сифати муқарризи илмӣ баромад менамоянд.

Дар кафедра маҳфили илми донишҷӯён амал менамояд, ки шумораи аъзоёни он ба 40 нафар мерасад. Мувофиқи нақшаи солони фаъолияти маҳфили илми донишҷӯёни назди кафедра ҳар моҳе ду маро-

тиба маҳфил баргузор мегардад, ки дар он донишҷӯён бо маърузаҳои худ бо забонҳои тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ баромад менамоянд.

- Устодони кафедра аз кадом фанҳо ба донишҷӯён дарс мегӯянд?

Дар доираи кафедра аз фанҳои асосии таҳассуси таърихи ҳуқуқи инсон, ҳуқуқи инсон, ҳуқуқшиносии муқоисавӣ, ҳуқуқи мусулмонӣ, курсҳои махсуси ҳуқуқи

зан, ҳуқуқи гурезаҳо, ҳуқуқи кӯдак, меҳанизми ҳимояи ҳуқуқи инсон таълим дода мешавад. Инчунин устодони кафедра дар факултетҳои ихтисоси ғайриҳуқуқшиносии ДМТ аз фанҳои ҳуқуқ

ва ҳуқуқи инсон дарс мегӯянд. Мақсадҳои асосии таълими фанҳои номбурдаи кафедра аз мусоидат намудан ба баланд гардидани эҳтироми ҳуқуқи инсон, дар рӯҳияи риояи ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шахрванд, тарбия намудани донишҷӯён ва мутахассисони ҳуқуқшинос, таҳлил ва муқоисаи низомии ҳуқуқи миллӣ бо дигар оилаҳо ва низомҳои ҳуқуқи ҷаҳони муосир ва дар ин асос мутобиқгардонии қонунгузори миллӣ ба стандартҳои байналмилалӣ ва дастовардҳои ҳуқуқҷодкунӣ ва ҳуқуқтатбиқсозии байналмилалӣ дар соҳаи ҳуқуқи инсон иборат мебошанд.

- Дар оянда кафедра чӣ нақшаҳо дорад ва ба хонанда чӣ гуфтани дорад?

Фаъолияти кафедра дар муддати 10 соли сипаришуда назаррас буда, устодон ва кормандони кафедра тавонистаанд дар пешбурди қорҳои таълимӣ, илмӣ ва тарбиявӣ факултети ҳуқуқшиносии ва Донишгоҳи саҳми назаррас гузоранд.

Дар назар дошта шудааст, ки бо мақсади боз ҳам васеъ ва самаранок намудани фаъолияти кафедра дар самти тарбияи мутахассисон дар соҳаи ҳимояи ҳуқуқи инсон, омода кардани кормандони ботариба барои мақомоти дигари давлатӣ дар назди кафедраи ҳуқуқи инсон ва ҳуқуқшиносии муқоисавӣ факултети ҳуқуқшиносии ДМТ таҳассуси алоҳида таъсис дода шавад.

- Ташаккур барои суҳбати самимӣ.

Мусоҳиба:
Ҷаҳонгир САҒДИЗОДА

ҶИНОЯТҲОИ БА КОРРУПСИЯ АЛОҶАМАНД

Эмомалӣ МИРАЛИЁ
ассистенти кафедраи
ҳуқуқи ҷиноятӣ

Дар адабиёти ватанӣ ва хориҷӣ вобаста ба мафҳум, доира ва табиати ҳуқуқи ҷиноятҳои хусусияти коррупсионидошта мақолаҳои илмӣ-назариявӣ зиёде ба таъби расидаанд. Бо вучуди ин, ҳанӯз ибораи ягонаву устуворе, ки ба як маънӣ ҷиноятҳои хусусияти коррупсионидоштаро инъикос намояд, вучуд надорад. Қонунгузори миллӣ доир ба ин масъала мавқеи ягона ва устуворро интихоб карда, қариб дар ҳама ҳолатҳо ба ин гуна кирдорҳои номи ягонаи «ҷиноятҳои хусусияти коррупсионидошта»-ро нисбат медиҳад. Ибораи «ҷиноятҳои коррупсионӣ» фақат он ҷиноятҳоро фаро мегирад, ки моҳиятан ба мафҳуми «коррупсия» комилан тавъаманд, яъне ба ғайриқонунӣ гирифтани ё пешниҳод кардани неъматҳои моддӣ дигар неъматҳои ба бартариятҳои ғайриқонунӣ вобастаанд. Ин доираи нисбатан танги ҷиноятҳоро ташкил дода, бо ришваситонӣ, суистифода аз ваколатҳои мансабӣ, тасарруфи амволи боваршуда ва амсоли он маҳдуд мешаванд. Ҷиноятҳои ба коррупсия алоқаманд ва ҷиноятҳои хусусияти коррупсионидошта дар ин масъала нисбатан мувофиқтар ба назар мерасанд. Ин ибораҳо на танҳо кирдорҳои

ҷиноятӣ сирф коррупсионӣ, балки доираи васеи дигар ҷиноятҳои ин категорияро, ки барои коррупсия шароит фароҳам меорад ё ба сифати шаклҳои гуногуни суистифодаи ваколат баромад мекунанд, дар бар гирифта метавонанд. Вобаста ба мафҳуми ин қабил ҷиноятҳо низ фикри ягона ҳанӯз рӯи қор наомадааст. Дар ҚТ мафҳуми «ҷиноятҳои хусусияти коррупсионидошта» дар сатҳи қонунгузорӣ муайян карда шудааст. Дар қисми якуми моддаи 14 Қонуни ҚТ «Дар бораи мубориза бар зидди коррупсия» муқаррар шудааст, ки «ҷиноятҳои хусусияти коррупсионидошта он кирдорҳои ғаразнокӣ дар қисми махсуси Кодекси ҷиноятӣ ҚТ пешбинишудае эътироф мешаванд, ки аз ҷониби шахсонӣ ба иҷрои вазифаҳои давлатӣ ваколатдоркардашуда ё шахсонӣ ба онҳо баробаркардашуда бо истифодаи мақоми хизматӣ содир шудаанд ё ба ғайриқонунӣ ба онҳо пешниҳодкунӣ неъматҳои моддӣ ва ғайримоддӣ, бартарият ва хизматҳои вобаста мебошанд. Интихоби мафҳуми возеҳу равшани ҷиноятҳои хусусияти коррупсионидошта аз зарурати муайян намудани доираи феҳристи ҷиноятҳои категорияи мазкур бармеояд. Муайян намудани доираи феҳристи ҷиноятҳои хусусияти коррупсионидошта аҳамияти муҳимми сиёсӣ-ҳуқуқӣ дошта, ин феҳрист ба нишондиҳандаҳои омӯри оид ба ошкор ва тафтиш намудани ин ҷиноятҳо, ки дар навбати худ аз ҷиҳати ниҳоятҳои давлат ва то кадом андоза дар ин соҳа муваффақ будани мақомоти он шаходат медиҳанд. Доир ба муайянкунӣ феҳристи ҷиноятҳои хусусияти коррупсионидошта муносибати ягона рӯи қор наомадааст. Аз ҷумла, қонунгузори Ҷумҳурии Арманистон 59 номгӯи «ҷиноятҳои дорӣ хатари коррупсионӣ»-ро муайян кардааст, дар Қазоқистон 25 номгӯи, Ҷумҳурии Бе-

лорус 14 номгӯи оварда шудааст. Дар ҚТ зимни муайян намудани феҳристи ҷиноятҳои хусусияти коррупсионидошта зарурати фаро гирифтани тамоми шаклҳои зоҳиршавии кирдорҳои коррупсионӣ, ки то ин дам бо Кодекси ҷиноятӣ кишвар ҷиноят эътироф шудаанд, ба ҳисоб гирифта шудааст. Бо Дастурамали «Баҳисобгирии омӯри ҷиноятҳои хусусияти коррупсионидошта ва феҳристи ин ҷиноятҳо», ки бо Қарори Ҳукумати ҚТ аз 07.09.2006 сол таҳти №414 тасдиқ шудааст, 42 номгӯи ҷиноятҳо муқаррар карда шудаанд, ки дар ҳолатҳои муайян метавонанд ҳамчун ҷиноятҳои хусусияти коррупсионидошта ҳисобида шаванд. Ба сифати чунин кирдорҳои ҷиноятҳои зерин баромад мекунанд, аз қабилӣ, азониҳудкунӣ ё исрофкорӣ бо истифодаи ваколати мансабӣ (м. 245 қисми 2 банди «г»); қаллобӣ бо истифодаи мақоми хизматӣ (м. 247 қисми 2 банди «г»); монет шудан ба фаъолияти қонунӣ соҳибкорӣ (м. 258); бақайдгирии аҳди ғайриқонунӣ ба замин (м. 261); ба расмият даровардани (қонунӣ гардонидани) маблағҳои пулӣ ё амволи дигари ғайриқонунӣ ба даст овардашуда (м. 262); ришвадиҳии тичоратӣ (м. 279); саркашӣ аз супоридани андозҳо ва (ё) пардохтҳо аз шахси ҳуқуқӣ (м. 292) агар он хислати коррупсионӣ дошта бошад; суистифода аз ваколатҳои мансабӣ (м.314) агар он характери коррупсионӣ дошта бошад; беамалӣ дар иҷрои вазифа (м.315) агар он характери коррупсионӣ дошта бошад; баромадан аз ҳадди ваколатҳои мансабӣ (м. 316) агар он характери коррупсионӣ дошта бошад; соҳибӣ кардани ваколати шахси мансабдор (м. 317) агар он характери коррупсионӣ дошта бошад; иштироки ғайриқонунӣ дар фаъолияти соҳибкорӣ (м. 318); гирифтани пора (м.319); -додани пора (м.320); -иғвои

порадиҳӣ (м.321); сохтакорӣ хизматӣ (м. 323) агар он характери коррупсионӣ дошта бошад; гирифтани мукофот бо роҳи тамаъҷӯӣ (м.324); додани мукофот ба хизматчи (м. 325) ва дигар моддаҳои дахлдори қонуни ҷиноятӣ. Бар асари амиқтар шудани равандҳои мубориза бо коррупсия ва тақмили қонунгузори зиддикоррупсионӣ ба категорияи ҷиноятҳои коррупсионӣ шомилкунӣ ҷиноятӣ мушаххас на танҳо аҳамияти омӯри, балки оқибатҳои густурдаи ҳуқуқӣ-ҷиноятӣ, муҳофизатӣ-ҷиноятӣ, граждони-ҳуқуқӣ, ташкилӣ ва ғайра касб хоҳад кард. Дар байни ҷиноятҳои хусусияти коррупсионидошта ришваситонӣ, шаклҳои гуногуни суистифодаи ваколатҳо ва тасарруфи амволи боваршуда ба ҷиноятҳои бевосита коррупсионӣ мансуб меёбанд. Дар санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, аз ҷумла Конвенсияи СММ бар зидди коррупсия аз соли 2003 ҳама шаклҳои ришваситонӣ ҳамчун хариди гирифтани шахси мансабдор баҳо дода шуда, вобаста ба он ки шахс дар амали ришваситонӣ ба сифати кадоме аз тарафҳо (ришвадиҳанда ё ришвагиранда) баромад мекунад, тафриқа гузошта мешавад. Мутобиқи Кодекси ҷиноятӣ ҚТ ғайриқонунӣ гирифтани неъматҳо ва бартариятҳо аз ҷониби шахси мансабдор ҳамчун «порагири» (моддаи 319 ҚТ), гирифтани ҳамин гуна неъмату бартариятҳои ғайриқонунӣ аз ҷониби хизматчи, ки шахси мансабдори давлатӣ намебошад, ҳамчун «гирифтани мукофот бо роҳи тамаъҷӯӣ» (моддаи 324 ҚТ) баҳо дода мешавад. Дар ин ҳол гирифтани мукофот аз ҷониби хизматчи, ки шахси мансабдор намебошад, танҳо дар сурате таркиби ҷиноятро ташкил медиҳад, ки аз ҷониби ӯ тамаъҷӯӣ ҷой дошта бошад. Гирифтани чунин мукофот аз тарафи шахси мансабдор ба-

рои амал ё беамалӣ ба манфиати пешниҳодкунандаи ин мукофот бошад, новобаста аз ҷой доштан ё надоштани тамаъҷӯӣ, таркиби ҷиноятро ташкил хоҳад дод. Чунин бархӯрди қонунгзор маънои онро дорад, ки кирдорҳои коррупсионӣ шахсонӣ мансабдор нисбати ҳамин гуна кирдорҳои хизматчиёни қаторӣ бешубҳа хатари бештаре дошта, ин ҳолат зарурати пурзӯртар кардани ҷавобгарии шахсонӣ мансабдорро ба миён меорад. Ба ҳамин монанд пешниҳод кардани мукофоти ғайриқонунӣ ба шахси мансабдори давлатӣ ҳамчун «додани пора» (моддаи 320 ҚТ) ба хизматчи қорхона бошад (агар ӯ шахси мансабдори мақоми давлатӣ мансуб наёбад), ҳамчун «додани мукофот ба хизматчи» (м.325 ҚТ) баҳо дода мешавад. Нозукии ҳолат дар ин маврид дар он аст, ки додани мукофоти ғайриқонунӣ ба шахси мансабдори давлатӣ, новобаста аз оне, ки мукофот барои иҷро кардани амали қонунӣ дода шудааст, ё барои амали ғайриқонунӣ ба шахси мансабдори давлатӣ, новобаста аз оне, ки мукофот барои иҷро кардани амали қонунӣ дода шудааст, он таркиби ҷиноятро (додани пораро) ташкил медиҳад. Дар мавриди додани мукофот ба хизматчи қорхона бошад, таркиби ҷиноят танҳо дар он сурат ба миён меояд, ки агар мақсад ва додани чунин мукофот маҳз водор кардани хизматчи барои иҷро кардани амали ғайриқонунӣ бошад. Фарқи суистифода аз ваколатҳои мансабӣ (м.314 ҚТ) аз суистифодаи ваколатҳои фармонфармой ва дигар ваколатҳои идоравӣ аз ҷониби кормандони ташкилотҳои тичоратӣ ва дигар ташкилотҳо низ (моддаи 295 ҚТ) ба субъектҳои ин ҷиноятҳо вобаста аст. Бо моддаи 314 ҚТ шахсонӣ мансабдори давлатӣ, бо моддаи 295 ҚТ бошад, кормандони ташкилотҳои тичоратӣ ва дигар ташкилотҳо, ки ваколатҳои фармонфармой ва дигар ваколатҳои идоравиро иҷро мекунанд, ба ҷавобгарӣ кашида мешаванд.

ПАЁМ – РОҶНАМО БА СҮЙИ

(мулоҳизоте чанд оид ба дурнамои рушди факултети ҳуқуқшиносии ДМТ дар партави Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои Миллат, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон)

Раҳмон Дилшод САФАРБЕК
н.и.ҳ., дотсент, декани
факултети ҳуқуқшиносии ДМТ

Дар шароити кунунӣ баланд бардоштани сатҳу сифати таълим дар ҳамаи зинаҳои таҳсилот вазифаи аввалиндараҷаи кормандони соҳаи илму маориф мебошад. Ҳарчанд ки дар ин самт натиҷаҳои муайян ба даст омадаанд, вале онҳо ҳанӯз қонеъкунанда нестанд. Барои баланд бардоштани сифати таълиму тарбия моро зарур аст, ки дар тамоми зинаҳои таҳсилот, бахусус, дар зинаи таҳсилоти касбӣ, на ба шумора, балки ба сифати он диққати қиддӣ дода, мутахассисони ҷавобгӯи талаботи замони муосирро тарбия намоем.

Эмомалӣ Раҳмон

Аз он лаҳзае, ки Конститутсияи Ҷумҳурии Соҳибистиклоли Тоҷикистон қабул гардид ва дар он муқаррарот дар хусуси ҳамасола бо Паём баромад намудани Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи самтҳои асосии сиёсати дохилӣ ва хориҷии ҷумҳурӣ инъикос ёфт, ин чорабинии муҳими сиёсӣ-ҳуқуқӣ мунтазам ба таври силсилавӣ баргузор мешавад ва ба аркони идориву тафаккури иҷтимоии кишварамон амиқан ворид шудааст. Аҳамият ва мубрамияти Паём ба ҳадде эҳсос мешавад, ки намоёндагони қишр ва соҳаҳои мухталифи ҷомеа ҳамасола баргузорию онро бесаброна мунтазир мешаванд, матлаби онро бо таваҷҷуҳи хоса тамошо ва мутолиа менамоянд, мазмун ва мундариҷаи онро бо самимият мавриди омӯзиш қарор дода, дар татбиқ ва амалисозии

муқаррароти он фаъолон ширкат меварзанд. Сабаби касби чунин мавқеи волои Паём дар афкори иҷтимоӣ пеш аз ҳама дар рисолати созидаи он нуҳуфта аст. Воқеан, баръало мушоҳида мешавад, ки аз Паём то Паём дар кишвари азизи мо вазъи иқтисодӣ, сатҳи некуаҳволӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли, ҳолати эътироф, риоя ва ҳимояи ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрванд тадриҷан рӯ ба беҳбудӣ оварда, фаъолияти мақомоти давлатӣ муназзаму мутаҷаккил гардида, масъулияти шахсони мансабдор тақвият ёфта, дастбӣ ба ҳадафҳои стратегӣ наздиктар мегардад. Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон як навъ ҳуҷҷати барномавии сиёсӣ-ҳуқуқӣ аст, ки самтҳои афзалиятноки рушди давлати Тоҷикистонро барои ояндаи наздик тарҳрезӣ менамояд.

Дар Паём чун аъна ҳолати сиёсӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ, фарҳангӣ, ҳуқуқӣ ва ҳатто мафкуравии мамлакат дар соли сипаришуда аз ҷониби Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон арзёбӣ гардида, дар баробари ин камбудӣ ва мушкилоти соҳаҳои ҷудогона амиқан таҳлил ёфта, ҳадаф ва вазифаҳои барои соли навбатӣ, махсусан дар самти фаъолияти қонунҷодкунӣ муайян карда мешаванд. Аҳамияти ин падидаи сиёсӣ-ҳуқуқӣ дар он ифода меёбад, ки ҳарчанд мутобиқан ба муқаррароти конститутсионӣ ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон нигаронида шуда бошад ҳам, масъалаҳои зимни он ишорагашта, тамоми соҳаҳои ҳаёти ҷамъиятиро фаро гирифта, мувофиқан доираи субъектони масъули иҷрои ин вазифаҳо ба вакилон ва аъзои Маҷлиси намоёндагон ва Маҷлиси Миллии Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон маҳдуд

намегардад. Ҳамаи мақомоти давлатӣ, шахсони мансабдор, ходимони илмию сиёсӣ, дар умум намоёндагони тамоми қишру соҳаҳои дар иҷрои дастур ва ҳидоятҳои, ки зимни ироаи Паём садо медиҳанд, камари ҷиммат баста, тамоми иқтисодӣ хешро дар ин самт масраф месозанд ва маҷрои ташкили корро тарзе ба роҳ менамоянд, ки вазифаи дар назди онҳо гузашташуда то Паёми навбатӣ қомилан иҷро шавад. Самараи неки Паём танҳо аз ин омилҳо вобаста нест. Таъсирбахшии Паём ҳамчунин аз он вобаста мебошад, ки зимни он тақлифҳои оқилона, вазифаҳои зарурӣ, пешниҳодҳои ба марҳилаи навбатии рушди кишвар судманд ироа мешаванд. Ин василаи масъалагузорию аз хиради азалию ва сиёсати муваффақонаи Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои муаззами миллати мо, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дарак медиҳад. Ҳамин аст, ки аз Паём то Паём дар соҳаҳои гуногуни ҳаёти ҷамъиятии кишвар дигаргуниҳои кулӣ рух медиҳанд ва мо тадриҷан ба ҳадафҳои сиёсӣ хеш муваффақ мегардем.

Паёми имсолаи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои муаззами миллати мо, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон мисли Паёмҳои солҳои қаблӣ саршор аз тақлиф ва ғояҳои оқилонаву созида буда, як навъ роҳнамоеро ба сӯйи фардои нек ва дурахшон менамояд. Ба ҳикматҳои созидаи Паём итминон дошта, дар як муддати кӯтоҳи вақт намоёндагони қишр ва соҳаҳои гуногун аз мундариҷаи он муфассалан бархурдор гашта, барои худ ҳулосаҳои зарурӣ бароварда, дар партави нишондодҳои он ба тарҳрезии нақшаҳои ҷадид шуруъ намудаанд.

ФАРДОИ НЕКУ ДУРАХШОН

Мо омӯзгорон-олимон, нафароне, ки муҳити таълиму тарбияи донишҷӯён ва илми ҳуқуқшиносиро намояндагӣ мекунем, аз ин қабил ҳаводиси муҳими сиёсӣ-ҳуқуқӣ дар канор нестем ва зумрае аз масъалаҳои дар Паёми навбатӣ ироашударо хеле мубрам меҳисобем. Аз ҷумла масъалаҳое, ки дар робита ба баланд бардоштани сатҳу сифати таълим, тарбияи мутахассисони ҷавобгӯи талаботи замони муосир, ҷалби диққати донишҷӯён барои аз бар намудани донишҳои муосир, забонҳои хориҷӣ ва омӯзиши технологияҳои иттилоотиву коммуникатсионӣ, ба воя расонидани онҳо дар рӯҳияи донишомӯзиву меҳнатдӯстӣ, дастгирии ташаббусҳои илмӣ ва ба талаботи давлат равона кардани мавзӯҳои фармоишӣ, беҳтар намудани натиҷаи корҳои илмиву тадқиқотӣ ва ҷалби ҷавонони болаёқат ва ихтироъкор ба корҳои илмиву пажӯҳишӣ, мустаҳкам кардани пояҳои ахлоқии ҷомеа, тарбияи насли ҷавон дар рӯҳияи ҳимояи амнияти давлат ва шарафу номуси ватан, эмин нигоҳ доштани худ аз ҳама хавфу хатарҳои номатлуби ҷаҳони муосир ва парчамбардори ин сарзамин, марзу бум ва кишвари муқаддас будани онҳо, ҳифзи истиқлолият, инчунин, инкишофи тафаккури миллӣ, баланд бардоштани сатҳи маърифату ҷаҳонбинии аҳли ҷомеа, ҳифзи мероси гаронбаҳои миллати тоҷик ва муаррифии шоистаи он ба ҷаҳониён аз ҷумлаи ҳидоятҳои мебошанд, ки онҳоро чун шиори ҳамешагии фаъолияти рӯзмараамон мепиндорем.

Дар Паём ҳамчунин зарурати таҳияи Консепсияи сиёсати ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба хотири рушди минбаъдаи фаъолияти ҳуқуқҷодкунӣ, баланд бардоштани маърифати ҳуқуқии аҳоли тавассути густариши корҳои фаҳмондадиҳӣ дар байни аҳоли, ба роҳ мондани омӯзиши ҳатмии Конституция ва қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи танзими анъана ва ҷашну маросимҳо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» ва «Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарза-

нд» дар доираи барномаҳои муассисаҳои таълимӣ мавриди масъалагузорӣ қарор гирифтанд.

Факултети ҳуқуқшиносии ДМТ дар баробари тарбия ва ба воя расонидани кадрҳои баландхаттисоси ҳуқуқшиносӣ, ба сифати яке аз марказҳои бонуфузи илмӣ-таълимӣ баромад намуда, имконият дорад то пайваста дар таъмини камолоти фарҳанги ҳуқуқии аҳоли тавассути ташкили мусоҳибаҳои судманд дар васоити ахбори омма ва таҳияи маводҳои методӣ барои дигар муассисаҳои олии таълимӣ ва макотиби таҳсилоти ҳамагонӣ хидмат намояд. Ҳамчунин таҷрибаи фаъолияти ҳайати олимони факултетро дар ҳайати гурӯҳҳои корие, ки барои таҳияи лоиҳаи санадҳои муҳими меъёрии ҳуқуқӣ сафарбар гардида буданд, ба инобат гирифта, бо боварӣ гуфта метавонем, ки онҳо дар ҳамоҳангӣ бо вазорату идораҳои дахлдор дар таҳияи на танҳо Консепсияи сиёсати ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон, балки дар ҳалли дигар масъалаҳои ҳуқуқие, ки дар Паём ишора шудаанд, ба монанди фароҳам овардани фазои мусоид барои сармоягузори мустақим ва дастгирии соҳибкорӣ, коркарди ме-

ханизми ҳуқуқии дастгирии давлатӣ ва имтиёзҳо барои истеҳсолкунандагон ва содироткунандагони молу маҳсулоти ватанӣ вобаста ба андозу гумрук, андешидани тадбирҳои ҳуқуқӣ бобати беҳтар намудани шароити моддиву иҷтимоии оилаҳои камбизоат, ятимону маъҷубон ва шахсони яққабу танҳо саҳми худро гузошта метавонанд. Дар ин ҷараён ҷалб будан ва ба инобат гирифтани ҳамаи ин дастуру ҳидоятҳои барои муваффақ шудан ба таълиму тарбияи муносиби донишҷӯён, вусъат додани корҳои илмӣ-тадқиқотӣ ва бо ин васила афзудани мартабаи факултет дар фазои илмии кишвар, ҳамчунин берун аз он мусоидат менамояд. **Ёдрас мешавем, ки дар факултети ҳуқуқшиносӣ бо ташаббуси собиқ декани он, айни ҳол раиси Кумита оид ба қонунгузорӣ ва ҳуқуқи инсонии Маҷлиси намоёндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, мухтарам Насриддинзода Э.С., Барномаи рушди факултети ҳуқуқшиносии ДМТ барои солҳои 2015-2020 қабул гардида буд, ки мутобиқан ба он дар партави Паёмҳои солонии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии**

Тоҷикистон ҳамасола нақша-чорабиниҳои умумифакултетӣ қабул карда мешаванд. Ҳамин тавр, соли гузашта чунин нақша-чорабиниҳои хоса қабул шуда буд, ки чанде пеш рафти иҷрои бандҳои он мавриди натиҷагирӣ қарор дода шуд. Дар заминаи нишондодҳои Паёми навбатии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат, мухтарам Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон айни ҳол аз ҳисоби ҳайати олимони ва омӯзгорони факултет лоиҳаи нави Нақша-чорабиниҳои мавриди коркард ва таҳия қарор дорад, ки он дар ҷаласаи Шӯрои олимони факултет тасдиқ мегардад. Дар умум кулли тақдир, пешниҳод ва ҳидоятҳои, ки Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ, Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон зимни ироаи Паёмашон ба Маҷлиси Олии ҚТ дар бораи самтҳои асосии сиёсати дохилӣ ва хориҷии Ҷумҳурӣ баён доштанд, аз ҷумлаи ҷабҳаҳои афзалиятноки фаъолияти тамоми олимону муҳаққиқон, аспирантону унвонҷӯён, кормандону донишҷӯёни факултети ҳуқуқшиносӣ барои соли оянда ба ҳисоб рафта, иҷрои таъхирнопазир ва саривақтии онҳо пайваста мавриди натиҷагирӣ қарор хоҳанд гирифт.

Мо, ҷавонон, худро аз он шоду масрур мебинем, ки масъалаи дастгирии ҷавонон, тарбияи онҳо дар рӯҳияи ҳифзи муқаддасоти миллӣ ва шарафу номуси ватандорӣ ҳамеша дар маркази таваҷҷуҳи ҳамешагии роҳбарияти давлату Ҳукумати Тоҷикистон қарор дорад. Ёлон шудани соли 2017 - ҳамчун Соли ҷавонон дар кишвар дар Паёми навбатии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз мо омӯзгорону профессорон масъулияти дучандро дар самти тарбияи ҷавонони худогоҳу худшинос, меҳанпарасту ташаббускор, донишманду босавод ва бархӯрдор аз дастовардҳои илму технологияи муосир тақозо менамояд. Факултети ҳуқуқшиносии ДМТ омодагии амиқи хешро ҷиҳати иҷрои дастуру ҳидоятҳои Пешвои муаззамии тоҷикон, мухтарам Эмомалӣ Раҳмон дар ин ҷодаи пуршараф изҳор мекорад.

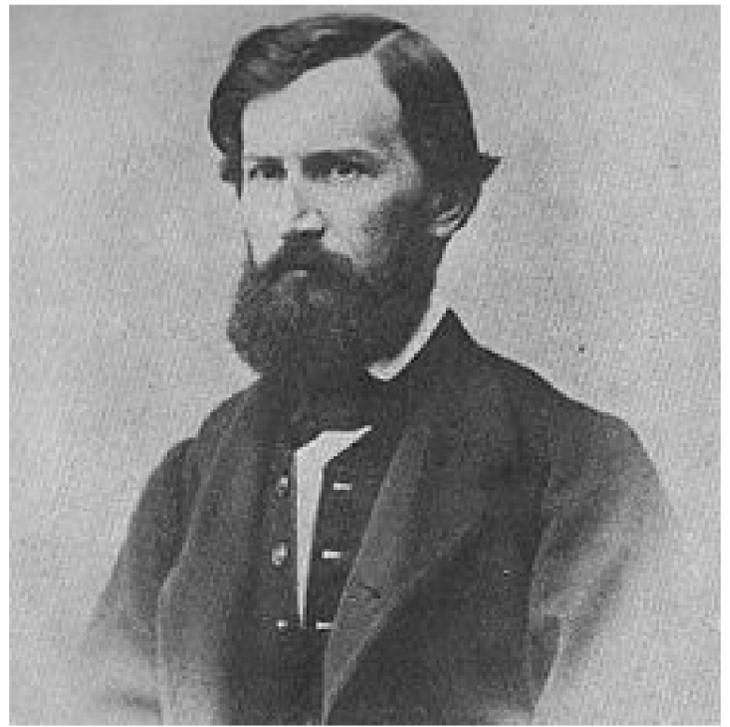
Дар ин мақолаи хеш мехостам ба хонандагони гиромӣ дар бораи ҳаёту фаъолияти яке аз омӯзгорони маъруфи рус, омӯзгори навоар, ки бо назария ва фикру андешаи волои худ дар таълиму тадрис ва инкишофи илми педагогикаи рус, аз ҷумла педагогикаи илмӣ нақши боризе гузоштааст, Константин Димитриевич Ушинский қисса кунам. Чун санҷишу воҳуриҳои ман дар бисёре аз муассисаҳои таълимии вилояти Хатлон зиёд сурат мегирад ва мушоҳидаҳои нишон дод, ки гарчанде насли ҷавони омӯзгорон то андозае бо номҳои педагогҳои барҷастаи Шӯравӣ, аз қабили Макаренко ва Сухомлинский шинос бошанд ҳам, лекин номи ин педагоги барҷаста, ки дар таълиму тадрис инқилоб кардааст, то андозае ба ғӯшаи фаромушӣ рафтааст. Бинобар ин сабаб хостам, ки каме ҳам бошад барои хонандагони насли ҷавони тоҷик дар бораи ин шахсияти бузург иттилоъ диҳам. Константин

Баъди кӯшишҳои бесамари машғул шудан ба фаъолияти омӯзгори Константин Димитриевич бо ёрии собиқ ҳамкорони литсейиаш тавонист, ки соли 1854 ба ҳайси омӯзгори забони русӣ ба Донишкадаи ятимони Гатчина, ки зери ҳимояи завҷаи император қарор дошт, ба кор гузарад. Вазифаи ин донишкада аз тарбияи шогирдони вафодор ба император ва ватан иборат буда, дар он тарзи сангини методи таълим роиҷ буд. Аз ҷумла барои на он қадар гуноҳ шогирдонро метавонистанд ба ҳабс гиранд ё дар картсер шинонд. Толибилмон танҳо рӯзҳои шанбе ва якшанбе метавонистанд, ки аз девори ин муассисаи хониш барои гардиш берун раванд.

Ушинский баъдтар таълиму тарбия дар ин муассиса ро чунин тавсиф карда буд: «Канселария ва иқтисод дар боло, маъмурият дар байн, омӯзгорон дар зери по, толибилмон аз беруни бино». Дар зарфи 5 соли кори худ,

К.Д. Ушинский дар тартиби гузаронидани конференсия ва ҷаласаҳои педагогӣ навоарӣ қорӣ намуд. Толибилмон имкони гузаронидани таълилу истироҳат дар хонаҳои навоар пайдо намуданд. Ушинский ҳамчунин дар ин давра маҷаллаи «Вазорати маорифи халқ»-ро муҳаррирӣ мекард. Баъди чанде байни роҳбари донишкада М.П. Леонтева ва ӯ носозгорӣ ба вучуд омад. Леонтева ӯро дар озодфикрӣ, атеизм, муносибати беэҳтиромона нисбати маъмурияти донишгоҳ гунаҳгор мекард.

Соли 1862 Ушинский бо мақсади шиносӣ ва омӯзиши фаъолияти мактабҳо ба хориҷа фиристонида мешавад. Дар ин давра ӯ ба Швейцария, Германия, Белгия, Фаронса, Италия меравад ва бо фаъолияти мактабҳо, муассисаҳои ҷомеаи пешқадами Аврупо аз наздик шинос мешавад. Бахусус тавассути шиносӣ аз муассисаҳои таълимӣ дар Олмон ва Швет-

УШИНСКИЙ – ҲУҚУҚШИНОС ВА ПЕДАГОГИ БАРҶАСТА

Варқои ЗАЙНИДДИН
ёвари калони прокурори
вилояти Хатлон,
мушовири адлияи
дараҷаи 1, узви ИҶТ,
Аълоҷии фарҳанги
Тоҷикистон

Димитриевич Ушинский санаи 23-юми декабри соли 1823 дар шаҳри Тула дар оилаи афсари ба нафақарафта, иштирокчи Ҷанги Ватани соли 1812 дида ба дунё кушодааст. Педагоги маъруфи ояндадор гимназияи Новгороди Шимолиро соли 1840 хатм карда, маълумоти аввалини худро гирифтааст.

Баъди хатми гимназия Константин Димитриевич Ушинский ба факултаи ҳуқуқшиносӣ Донишгоҳи шаҳри Маскав дохил мешавад. Соли 1844 баъди хатми муваффақонаи донишгоҳ Ушинский барои супоридани имтиҳоноти магистрӣ дар Донишгоҳ таваққуф намудааст.

Ба доираи тавачҷуҳи Ушинский ҷавон натавон фаалсафа ва ҳуқуқ, балки адабиёт, театр ва масъалаҳои он давра муҳимми паҳннамӣ ва саводнокунӣ халқи оддӣ низ дохил мешуд. Моҳи июн роҳбарияти донишгоҳи Маскав ба ӯ унвони илмӣ номзади ҳуқуқшиносӣ медиҳад ва соли 1846 ба вазифаи иҷрокунандаи профессори илмҳои камералӣ (илмҳои таҳқиқӣ омехта) дар кафедраи қомуси қонуншиносӣ, ҳуқуқи давлатӣ ва молиявии Демидовои Ярослав таъин мегардад. Муносибати самимона ва одию озод бо шогирдон ва диди тозааш боиси норозигии роҳбарияти литсей гашта, ахиран бо тухмат Ушинский аз кор дар ин литсей истеъфо дода, муддате ба кори тарҷума ва рӯзноманигорӣ машғул мешавад.

солҳои 1854-1859 К.Д. Ушинский тавонист, ки тартиби куҳнаи таълимиро дар ин ҷо аз байн бурда, таълиму тарбияи навро ба таври умумӣ қорӣ кунад, ки ин навъи таълим то соли 1917 давом мекунад. Ӯ тавонист, ки амалҳои физку фасод, хабаркашӣ, дурӯғӯӣ ва ғайраҳоро дар ин муассиса хунсо намояд.

Баъди соли ӯ аллакай дар вазифа боло рафту нозири синфҳо таъин гардид. Дар ин Донишкада Ушинский бойгонии собиқ нозири ин муассиса Е.О. Гугелро меёбад, ки ба қавли ӯ «маҷмӯаи пурраи илмӣ педагогӣ» буданд. Ин захира дар оянда ба андешаи ӯ таъсири сахт расонида, боиси навиштани мақолаи бисёр машҳури «Дар бораи моҳияти адабиёти педагогӣ» мегардад. Баъди комёбии бузурги ин мақола дар оянда Ушинский яке аз ҳамкорони доимии маҷаллаи маъруфи «Маҷала барои таълим» мегардад. Ӯ ҳамчунин ба журнали «Современник» ва «Библиотека для чтения» низ ҳамкорӣ намуда, мақолаҳо ва очерку андешаҳои педагогии худро пайваста чоп намуда, ҳамчунин андеша ва диди худро оид ба таълим ва маълумот дар Россия инкишоф меод. Соли 1859 ӯро ба вазифаи нозири синфҳои Донишкадаи духтарони асили Смоленский даъват мекунад. Ӯ тавонист, ки ин ҷо навоариҳои прогрессивро қорӣ кунад. Аз ҷумла бо илҳом аз принсиҳои асосии фаъолияти кории худ – демократикунии маорифи халқ ва таълиму тарбияи халқ така карда, ӯ тавонист, ки аз омӯзишгоҳ ҳолати вучуддошти тақсими толибилмонро ба асилзодагон ва ғайриасилзодагон аз байн барад.

Ӯ тарбияи дарсии фанҳои таълимиро бо забони русӣ қорӣ намуда, синфи махсуси педагогӣ таъсис дода, ба таълим барои тайёр намудани тарбиятдиҳандагони оянда шурӯъ намуд.

сия чун кишварҳои пешрафта диққати махсус медиҳад. Ёддошти хотираҳои худро аз ин сафар ӯ дар мақолаи «Сафари педагогӣ ба Шветсария» инъикос менамояд.

Соли 1864 ӯ китобҳои «Родное слово» ва «Детский мир»-ро навишта ба таъб мерасонад. Ин китобҳо аввалин китобҳои барои ҳама дастрас ва сершумори дарсии русӣ барои синфҳои ибтидоӣ буданд.

Бар замми ин Ушинский барои омӯзгорон дастурамали махсусро барои тарзи таълими китоби дарсии «Родное слово» навишта ба таъб расонид. Ин дастурамали маҷаллаи халқии рус таъсири сахту амиқи худро расонидааст. Бояд гуфт, ки он аҳамияти худро чун маводи методи дарсдиҳии забони русӣ то ҳол гум накардааст. Танҳо то соли 1917 он дар Русия 146 маротиба нашр ёфтааст.

К.Д. Ушинский дар миёнаҳои солҳои 60-уми асри 19 ба Россия ташриф меорад. Дар ин давра ӯ асарҳои асосии илмӣ худро таълиф менамояд. Аз ҷумла, дар ин давра асари «Инсон ҳамчун авҷи таълим, таҷрибаи антропологияи педагогӣ» таълиф ёфта, ҷилди 1 ва 2-юми китоб соли 1868 интишор ёфт. Ҷилди 3-юми ин китоб бо сабаби марги нобаҳангоми ин педагоги барҷаста ба итмом нарасид.

Санаи 22.12.1870 ӯ шамол хӯрда дар Одесса вафот мекунад ва тобуташ ба Киев оварда шуда, дар онҷо ғурида мешавад.

К.Д. Ушинский ба таври илмӣ асосҳои илми педагогиро баҳо дода, ба масъалаи гуманизм, демократияи педагогӣ, маълумотнокунӣ халқи аввом, таҷрибаи педагогӣ ва психология, кор карда баромадани китобҳои дарсӣ, диққати ҷиддӣ дода, ин ғояҳоро интишор ва паҳн мекунад ва то андозае татбиқ низ менамояд.

Идеяҳои ва таҷрибаҳои Ушинский барои инкишофи

баъдии соҳаи маорифи Руссия подшоҳӣ ва дигар давлатҳои саҳми амиқи худро гузоштаанд. Замони вучуддошти Шӯравӣ аз ғояҳои пешқадами ин омӯзгори нақсон ва бузург ҳукумати вақти Шӯравӣ кор гирифт ва чи тавре ки меодом мактаби шӯравӣ дар мизони донишу таълиму баробарии бародарӣ гуманизм, одоб ахлоқ аллакай солҳои 60-ум ва 70-ум дар ҷаҳон ба ҷои аввал баромада, ба худ назир надошт.

Ушинский ба нақши омӯзгор, педагог дар тарбияи фарзанди ҷомеа ва инкишофи кишвар нақши калидиро меод ва ҳаққо, ки чунин низ ҳаст. Омӯзгори навоар ва хело ҷавони тоҷик, директори мактаби миёнаи №1-и замоне овозадоори ноҳияи Дарвоз, шодровон Давлатҷон Зайниддинов аз асарҳои ин педагоги барҷаста хело маъво гирифтааст ва дар таҷрибаи кории хеш истифода низ бурдааст. Дар дафтари хотираҳои худро донишманди замони маҷаллаи мерасанд, ту бо чашми худ онҳоро мекӯши, мисли боғбоне, ки солҳо навиҷолони худро парварида, аз нашъунамои онҳо шодӣ мекунад, ту ҳам аз сабзишу таррақии шогирдони худ шодӣ мекунӣ, агарчи онҳо туро чандон ёд накунад ҳам, ту онҳоро ба ёд оварда, аз натиҷаҳои меҳнату кӯшишҳои дар тарбияи онҳо сарф карда ба таври ҳаққонӣ фахр менамояӣ! Касби бошараф аст муаллимӣ!». Бешубҳа дар инҷо асарҳои Ушинский барои иншои чунин суҳанҳои хело баланд барои омӯзгори навоару ҷавони тоҷик, шодровон Давлатҷон Зайниддинов нақши ҳидояткунанда дошта, дар тарбияи педагогии ин педагоги ҷавону навоари тоҷик низ

хело таъсиргузор будаанд. Ба хотири гиромидошти ин шахсияти бузург замони шӯравӣ дар бисёре аз ҷумҳуриҳои мактабҳо, омӯзишгоҳу донишгоҳҳо номгузорӣ шуда, ба номаш мукофоти Вазорати маорифи СССР вучуд дошт. Айни замон медали Ушинский дар ФР вучуд дорад. Дар он давра асарҳои зиёдаш чоп шуда, ҳамчунин дар бораи ҳаёту фаъолиятҳои низ китобҳои зиёде рӯи чоп омадаанд. Педагогикаи шӯравӣ аз таълимоти ин педагоги машҳури барҷаста ва асархояш дар пиёда намудани сиёсати педагогӣ, принсиҳои баробарӣ, гуманизм, демократӣ ва дигар идеяҳои пешқадами замонаш, чи тавре ки дар боло ишора намудаем, хуб истифода бурдааст.

Бо иборати дигар мактаби педагогии шӯравӣ, ки дар сатҳи ҷаҳон ба дастовардҳои бузургтарин дар асри 20 ноил гашта ҷаҳонро низ ҳайрон намуда буд, сарчашма аз ғояҳои педагогии педагоги машҳур Ушинский мегардад ва дар ин асос ин шахсият барои мактаби имрӯзаи тоҷик низ бисёр бузург ва азиз аст. Ин мактаби бузург шӯравӣ аз асарҳои Ушинский маъво гирифта бузургонро чун Королёв, Курчатова, Гагарин, Шолохов, Калашников, Туполев, Сухов, Ильяштин, Смилов, Карпов, Ботвинник ва ҳамчунин дар Тоҷикистон устодонро чун Б.Фафуров, М.Турсунзода, М.Миршакар, М.Осимӣ, М.Ғуломов, М.Қаноат ва дигарон, ки дар сатҳи шӯравӣ собиқ ва ҷаҳон нақши мондагоне доштанд, тарбия намудааст.

Ин гуфторҳои машҳури ин педагоги барҷаста ба хотир меояд: «Педагогика ин на илм, балки санъати пахновар, мураккаб, аз ҳама боло ва аз ҳама асосӣ аз байни ҳамаи санъатҳои аст!».

Ҳаққо, ки ин суҳанҳои сад дар сад ростанд ва чунин суҳанон низ ҳеҷ гоҳ куҳна намешаванд!

АСОСҶОИ ҲУҚУҚИИ РУШДИ СОҶИБКОРИ ДАР ПАРТАВИ ПАЁМ

Исмоил ШАРИФЗОДА
ассистенти кафедраи
ҳуқуқи соҳибкорӣ
ва тижорат

Дар замони Истиқлолияти давлатӣ анъанаи хубе, ки ба низоми давлатдорӣ кишварӣ мо ворид гардида, заминагузори рушди минбаъдаи тамоми соҳаҳои ҳаётии халқи кишварамон гаштааст, ин бо Паёми ҳарсолаи худ ба Маҷлиси Олии кишвар баромад намудани Президенти ҶТ мебошад. Он дар худ тамоми самтҳои асосии рушди минбаъдаи давлатамонро мустақкам намуда, роҳнамои пешрасти соҳаҳои сиёсӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ мегардад. Тавре таҷрибаи ду даҳсолаи охири мамлакат нишон медиҳад, маҳз Паёми Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти ҶТ муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон калиди рушду нумӯ, пешрафт ва тараққиёти ватани азизамон гаштааст. Зеро мардуми кишвар аз дигар санадҳо дида ба Паёми созидаи Президенти кишварамон бештар гӯш дода, онро роҳнамои кору фаъолияти минбаъдаи худ қарор медиҳанд.

Таҷриба нишон медиҳад, ки воқеан, Паёмҳои Президенти ҶТ ба Маҷлиси Олиӣ тамоми бахшҳои ҳаётии ҷамъиятиро фаро гирифта, барои рушди устувори иқтисодӣ, баландшавии сатҳи иҷтимоӣ, вусъат ёфтани маърифатнокии аҳли ҷомеа нақши бениҳоят муҳим бозиданд. Инчунин фаромӯш набояд сохт, ки сатҳи кунунии вазъияти муътадили сиёсӣ, иқтисодӣ ва пешрафта, низоми ҳуқуқи устувор, фарҳанги ғани тарғибгари сулҳу ваҳдати мо аз натиҷаи татбиқи дастур ва ҳидоятҳои, ки ҳамасола роҳҳои амалишавии онҳо дар Паёмҳои Пешвои миллатамон садо медоданд.

Яке аз

самтҳои афзалиятнок соҳаи иқтисодии кишвар ки мебошад, ки пешрасти он омилҳои муҳими болоравии сатҳи зиндагии аҳолии гашта, камбизоатии аҳолиро мекоҳонад. Аз мазмуни ин Паём бармеояд, ки рушди минбаъдаи иқтисодии кишварамонро бе дастгирии бахши хусусӣ аз он ҷумла фаъолияти соҳибкорӣ тасаввур қардан ғайриимкон

аст. Меҳоҳам вобаста ба якчанд бандҳои Паёми навбатии Президенти кишварамон дар ин самт андешаҳои худро иброз намоям.

Президенти кишварамон қайд намуданд, ки: «Рушди бахши хусусӣ, аз ҷумла соҳибкорӣ яке аз самтҳои асосии сиёсати иқтисодӣ буда, то имрӯз доир ба тақвияти шарикӣ давлат бо бахши хусусӣ, дастгирии давлатии соҳибкорӣ, соддагардонии расмиёти бақайдгирии соҳибкорӣ ва танзими фаъолияти иҷозатдиҳӣ қорҳои назаррас ба анҷом расонида шудаанд. Тавассути татбиқи ислоҳотҳои фазои мусоиди соҳибкориву сармоягузори фароҳам гардида, шарикӣ давлат бо бахши хусусӣ густариш пайдо кард ва Тоҷикистон тибқи арзёбии соҳмонҳои байналмилалӣ молиявӣ солҳои охир се маротиба ба қатори 10 кишвари ислоҳотгари пешсаф дохил гардид. Дар натиҷаи ислоҳот ва тадбирҳои амалигардида шумораи субъектҳои соҳибкорӣ соли 2016 ба 290 ҳазор расонида шуд, ки нисбат ба 5 соли пеш 110 ҳазор зиёд мебошад».

Дилпуруна аз таҳлили вазъии ҳозира ва рушди бахши хусусӣ, аз ҷумла соҳибкорӣ сармоягузори ва муҳайё намудани шароити зарурӣ ҷиҳати рушди минбаъдаи дурнамои иқтисодӣ қайд қардани Пешвои миллат дар Паёми навбатии худ ба Маҷлиси Олиӣ бесабаб набуд. Чунки амалияи пешрафтаи иқтисодӣ мамалакатҳои тараққиқардаи ҷаҳон шаҳодат аз он медиҳанд, ки аз муваффақиятҳои соҳибкорон пешрасти давлат вобаста аст. Аз ин рӯ, Ҳукумати мамлакатамон рушди соҳибкорӣ ва мусоидати ҷамъониба ба фаъолияти онро аз ҷумлаи вазифаҳои аввалиндараҷаи худ қарор додааст, зеро соҳибкорӣ хурду миёна, хусусан соҳибкорӣ истеҳсолӣ яке аз омилҳои муҳими баланд бардоштани сатҳу сифати зиндагии мардуми кишвар ва заминаи бозғамии таъмини рушди босуботи иқтисодии миллӣ, афзун намудани табақаи миёнаҳол ва ҳалли масъалаҳои иқтисодиву иҷтимоӣ мебошад.

Аз нишондоҳо

пешвои миллатамон дар Паёмашон қайд қарданд, имрӯзҳо рӯ овардан ба бахши хусусӣ, аз ҷумла машғул шудан ба фаъо-

лият соҳибкорӣ қисмати зиёди аҳолиро ба худ ҷалб намуда, дар тӯли панҷ соли охир 110 ҳазор нафар зиёд гардидааст. Заминаҳои зарурии рушди ин соҳаи хоҷагии халқ ва ҷалб намудани қисмати зиёди аҳоли ба худ, ин пеш аз ҳафма дар сатҳи конституционӣ дарҷ гардидани кафолати фаъолияти озоди иқтисодӣ, соҳибкорӣ ва гуногуншаклии моликият, аз ҷумла моликияти хусусӣ, таъмин намудани фазои мусоиди ҳуқуқи ҷиҳати ҳифзи ҳуқуқи манфиатҳои онҳо ва мустақкам гардидани имтиёзҳои фароҳамии давлат баҳри дастгирии рушди соҳибкорӣ мебошад. Имрӯз дар сиёсати иқтисодии давлат дастгирии ҳамаҷонибаи соҳибкорон ба инобат гирифта шуда, аз лиҳози ҳуқуқи ҷунун фазои озодери муҳайё сохтааст, ки ҳар як фарди хоҳишманди баамалбарорандаи ин фаъолият имконияти озодона таъкилу амали намудани онро дорад. Далели чунин гуфтаҳои таи даҳсолаи охир сода гардонидани бақайдгирии давлатии субъектҳои соҳибкорӣ мувофиқи принциби «равзанаи ягона» мебошад, ки акнун мувофиқи он шахраванд ҷиҳати машғул шудан ба фаъолияти соҳибкорӣ ба мақомоти бақайдгирандаи маҳали зисти худ муроҷиат менамояд. Дигар ин кам қардани муҳлати бақайдгирии онҳо мебошад, ки он аз 45 рӯз ба се рӯз нисбат ба соҳибкорони инфиродӣ ва панҷ рӯз нисбат ба шахсонӣ ҳуқуқи оварда шуд. Инчунин тӯли ин солҳо дар асоси дастури супоришҳои сарвари давлат ба қонунҳои алоҳида ҷиҳати кам қардани санҷиши субъектҳои хоҷагидор ва кам қардани сатҳи фаъолиятҳои бо иҷозатнома амалишаванда тағйиротҳои зиёд ворид қарда шуданд. Акнун бо мақсади дастгирии минбаъдаи ин фаъолият Сарвари давлат боз таъкид намуданд, ки Қонуни ҶТ «Дар бораи санҷиши фаъолияти субъектҳои хоҷагидор дар ҶТ» аз сари нав дида шавад, баҳри озод шудани субъектҳои соҳибкорӣ аз санҷишҳои беасос сатҳи субъектҳои санҷишшаванда боз ҳам кам қарда шаванд, ки ин аз дастгириҳои пайвастаи Президенти кишварамон нисбат ба ин кишри ҷомеа дарак медиҳад.

Нуқтаи муҳими дигаре, ки дар Паёми Пешвои миллат ироа гардид, ин диққати ҷамъониба додан ба рушди минбаъдаи соҳаи сайёҳии кишвар мебошад, ки дар ин бобат сарвари давлат қайд намуданд: «Ҳоло

Дар Тоҷи-

кистон барои шахравандони зиёда аз 80 кишвар низоми соддақардашудаи равониди қорӣ қарда шудааст. Дар натиҷа, шумораи сайёҳон дар се соли охир мунтазам афзоиш ёфта, ду баробар (аз 207 то 414 ҳазор нафар) зиёд гардидааст. Ҷиҳати босуръат тараққи додани соҳаи сайёҳӣ дар кишвар зарур аст, ки воридоти таҷҳизоту маводи соҳмонии иншооти сайёҳӣ аз пардохтҳои андозии гумрукӣ, инчунин, ширкатҳои сайёҳӣ дар панҷ соли аввали фаъолиятшон аз пардохти андоз аз фоида озод қарда шаванд. Ҷамҷунин, барои дастгирии соҳибкорӣ ва рушди бемайлони соҳаи сайёҳӣ аз моҳи январӣ соли 2017 ҷамаи намудҳои автомашинаҳои наве, ки ба кишвар ворид қарда мешаванд, аз андоз ва пардохтҳои гумрукӣ 50 фоиз озод қарда шаванд».

Ин иқдом воқеан ҳам идомии ислоҳоте буд, ки дар ин самти барои рушди иқтисодии кишвар муҳим тӯли чанд соли охир бо истифода аз таҷрибаи кишварҳои мутараққи ҷаҳон таҳрезӣ мегардад. Бешубҳа, фароҳам овардани шароити мусоид ҷиҳати рушди сайёҳӣ яке аз омилҳои муҳими инкишофи бахши иқтисодии кишвар мебошад. Дар иқтисодии бозори мусоид пеш бурдани фаъолияти сайёҳӣ унсурҳои калидии механизми устуворона пешрафтани иқтисодии мамлакат ва ғанигардонандаи буҷети давлатӣ баҳри амалигардонии сиёсати он ба шумор меравад. Инро як фаъолияти пурсамаре гуфтан мумкин аст, ки қисмати зиёди аҳолии ҷаҳонро ба худ ҷалб намудааст. Гирифтани фоидаи калон аз фаъолияти сайёҳӣ дар иқтисодии давлатҳои пешрафтани кишри

муҳимро ишғол менамояд, аз ҷумла қисмати зиёди

буҷети давлатии кишварҳои тараққиқарда аз ҳисоби пешрафтани ин фаъолият ғани гардонидани мешавад.

Яке аз масъалаҳои муҳиме, ки пайваста дар ҷамаи Паёмҳои ироагардидаи Сарвари давлат таъкид мешавад, ин дастгирии соҳибкорӣ истеҳсолӣ мебошад. Дар ин бобат Пешвои миллат чунин иброз намуданд: «Дар 5 соли оянда бояд афзоиши ҷамҷунин истеҳсоли маҳсулоти саноатӣ беш аз 35 фоиз ва зиёдшавии ҷамҷунин содироти молу маҳсулоти ватанӣ қариб ду баробар таъмин гардад. Дар ин давра ба рушди соҳибкорӣ истеҳсолӣ ва ҷалби сармояи мустақкам ҷамҷунин самти такондиҳандаи пешрафти иқтисодӣ афзалияти бештар дода, ҳиссаи сармояи хусусӣ дар маҷмӯи маҳсулоти дохилӣ ду баробар афзоиш дода шавад. Тадбирҳои зикршуда бояд ба дарёфти бозорҳои нави содирот, кам қардани воридоти молҳои истеъмолӣ, коҳиш додани осебпазирии кишвар аз таъсири омилҳои беруна имконият фароҳам оварда, рушди бахши воқеии иқтисодӣ ва зиёд шудани даромади буҷети давлатӣ мусоидат намоянд».

Ин иқдоми Сарвари давлат бениҳоят иқдоми муҳим ва саривақтӣ мебошад, чунки дар ин замина истеҳсолоти дохилӣ зиёд гардида, воридоти молҳои беруна кам мегардад. Ёдовар мешавем, ки маҳз ҷамҷунин пешниҳоди дастгириҳои пайвастаи Президенти кишварамон мебошад, ки ҶТ аз 2-юми март соли 2013 159-умин давлати узви ҷамҷунини Созмони Умумиҷаҳонии Савдо гардид. Манфиатҳои аз узвият дар ин созмони бонифуз дар назди мо вазифаҳои муҳим мегузоранд. Аввалан, моро зарур аст, ки дар қорҳои Созмони Умумиҷаҳонии Савдо фаъолони иштирок намуда, манфиатҳои кишварӣ худро ҷамҷунин намоем. Акнун соҳибкоронро зарур аст, ки бо дарки масъулият, дар қорҳои қонунгузори қорӣ ва доирарзишҳои миллӣ фаъолияти худро ба роҳ монда, дар ҳақиқат муҳаррики асосии пешрасти иқтисодии кишвар буданашонро собит намоянд. Чи дар бахши истеҳсолот ва чи дар бахши хизматрасонӣ қабл аз ҷамаи ниёзҳои шахравандон, яъне истеъмолкунандагони оддиро ба назар гиранд, барои ташкили бренди миллии маҳсулот, ки бояд бозорҳои ҷаҳониро тасхир намояд, кӯшиш ба харҷ диҳад.

ИҚДОМИ БАШАРДҶУСТОНА ВА СОЗАНДАИ ПЕШВОИ МИЛЛАТ ДАР ҲАЛЛИ МУШКИЛОТИ ОБИИ САЙЁРА

Рушду инкишофи устувори минбаъдаи иқтисодиёти миллӣ, густариши ҳаёти фарҳангии ҳуқуқӣ, ҳифзи иҷтимоии аҳоли, фароҳам овардани шароити зиндагии арзанда ва инкишофи озодона, беҳтар намудани фазои сармоягузорӣ ва дастгирии соҳибкорон, таълим ва тарбияи толибилмону донишҷӯён, тақвияти омӯзиши забонҳои хориҷӣ, рушди варзиш, сайёҳӣ, густариши фаъолияти мақомоти ҳифзи ҳуқуқ дар самти муқовимат бо экстремизму терроризм ва коррупсия, тарбияи шахрвандон дар рӯҳияи муносибати оштинопазир бо терроризму экстремизм, таъмини амният ва ҳифзи тамомияти арзии мамлакат, вусъат додани робитаҳои беруна бо шарикони стратегӣ аз мавзӯҳои асосии Паёми имсолаи Асосгузори сулҳу Ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат Президенти ҶТ, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба ҳисоб мерафтанд. Ҳамзамон Пешвои миллат дар Паёми имсолаи худ оид ба таъмини пешрафти соҳаҳои иқтисодиву саноат, энергетика, роҳу нақлиёт, амнияти мудофия, ҳифзи ҳуқуқу тартибот, тандурустӣ, фарҳанг, илму маориф, ҳифзи иҷтимоии аҳоли, ҷавонон, варзиш ва сайёҳӣ вазифаҳои мушаххас ба миён гузоштанд.

Дар ҷаҳон истифодаи самараноки об ва захираҳои обӣ яке аз масоили мураккаб ба ҳисоб меравад. Лекин ҳалли дурусти он имрӯз на барои як минтақа, балки қулли сайёра бисёр муҳим мебошад. Аз рӯи нишондиҳандаҳо муайян мегардад, ки агар истифодаи самараноки об таъмин карда нашавад, хатари камобӣ ва нестшавии оби тоза таҳдид мекунад. Чунони, тибқи арзёбиҳои муътамад то соли 2030 тақрибан нисфи аҳолии

сайёра ба мушкилоти норасоии об дучор мегардад ва то соли 2050 камбудии он шиддат меёбад. Ба ҷуз ин, бӯҳрони молиявӣ дар чанд соли охир садди таъмини пурраи маблағгузорӣ дар соҳаи об гардидааст. Дар ин вазъият давлатҳои минтақа танҳо ба рушди ҳамкорӣ ва шарикӣ дар соҳаи об, бо таҷдиди назар дар барномаи стратегияҳои истифодабарии об, хусусан дар соҳаи кишоварзӣ ва қабули қарорҳои муштараки ба рушди устувори тамоми минтақа ва ҳар як давлати алоҳида мусоидаткунанда метавонанд масъаларо ҳаллу фасл намоянд.

Бо дарназардошти ин мушкилиҳо ва дарки саривақтии ин масъалаи муҳим Президенти ҶТ, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ибраз дошта буданд, ки таъсис додани фондҳои гуногуни миллӣ ва минтақавии глобалӣ, инчунин дигар ташаббусҳои доир ба беҳсозии маблағгузории соҳаи об ба хотири мусоидату мадад, аз ҷумла ба кишварҳои камтарқӣ ва давлатҳои хурди ҷазиравӣ дар ҳалли ин масъалаҳо иқдоми саривақтӣ хоҳанд буд. Пешвои миллат ба масъалаи об ва истифодаи самараноку оқилонаи он дар сатҳи байналмилалӣ бо иқдоми томи наҷиб баромад карда, пешниҳодҳои мушаххас ироа мекунанд. Ба андешаи Пешвои миллат, самти муҳимми фаъолият бояд ба сӯи иқтисоди «сабз» равона гардад. Ба ин васила захираҳои об ба ҳайси манбаи таҷдидшавандаи неруи барқ мавқеи арзанда пайдо мекунад.

Мавриди зикри хос аст, ки бо иқдоми Асосгузори сулҳу Ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти ҶТ, муҳтарам Эмомалӣ Раҳ-

мон соли 2003 – «Соли байналмилалӣ оби тоза», солҳои 2005-2015 Даҳсолаи байналмилалӣ амал «Об барои ҳаёт», соли 2013 – «Соли байналмилалӣ ҳамкорӣ дар соҳаи об» эълон гардида, ин барномаҳо ба пешгирии офатҳои табиӣ ва ҳалли проблемаҳои глобалӣ мусоидат намуданд. Ҳақ бар ҷониби Пешвои миллати мо аст, ки пайваста дар ҷамоишҳои байналмилалӣ оид ба масъалаҳои об бо дарки амиқи масъала таъкид менамоянд, ки мавзӯи захираҳои об бояд нақши калидӣ дошта бошад.

Сарвари давлат натавонанд масъалаҳои мураккабу дурустро амиқ баррасӣ месозанд, балки роҳҳои ҳалли онро низ пешниҳод менамоянд. Тавре дар ин маврид изҳор доштанд: «Гузашта аз ин, дар минтақа захираҳои кофе мавҷуданд, ки азхудсозии ботадричи онҳо ба кишварҳои имкони бадаст овардани фоидаи иловагиро муҳайё мегардонанд. Ба назари мо, фақат ҳамкорӣ пурсамар дар арсаи истифодаи оқилонаи захираҳои об имконияти ба об таъмин намудани аҳолии кишварҳои минтақаро фароҳам оварда, дар баробари ин ба ҳифзи муҳити зист мусоидат менамояд».

Таваҷҷуҳи ҷаҳонӣ ба масъалаи об беш аз пеш бояд беҳтар шавад ва онро ҳаргиз як масъалаи одӣ наҳисобанд. Яъне масъулияти тоза нигоҳ доштани об, истифодаи оқилонаи самараноки он бар дӯши ҷама аст.

Лозим ба ёдоварист, ки Маҷмаи Умумии СММ 21 декабри соли ҷорӣ қатъномаи «Даҳсолаи байналмилалӣ амал «Об барои рушди устувор 2018-2028»-ро, ки аз ҷониби ҶТ пешниҳод шуда буд, қабул намуд. Дар робита ба ин аз номи

Курбон ҚУРБОНОВ
мудирӣ кафедраи ҳуқуқ нақлиёт
ва ҳуқуқи истифодаи
сарватҳои табиӣ

Дабири қулли СММ Пан Ги Мун ва Раиси Маҷмаи Умумии СММ Питер Томсон ба унвони Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти ҶТ муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон номаи табриқӣ ирсол гардид.

Аз ин рӯ, боиси ифтихор ва сарфарозист, ки бо ташаббус ва иқдоми созандаи Пешвои миллат қатъномаи Маҷмаи Умумии СММ «Даҳсолаи байналмилалӣ амал «Об барои рушди устувор, 2018-2028» қабул гардид. Қатъномаи мазкур мисли ташаббусҳои қаблии Тоҷикистон дар мавзӯи об дар Маҷмаи Умумии СММ дастгирии ҷамаҷониба ёфта, бо иттифоқи оро қабул гардидани он аҳамияти ҷаҳонӣ дорад. Даҳсолаи нав дар роҳи таҳким ва мусоидат ба татбиқи ҳадафҳои рушди устувори марбут ба захираҳои об саҳми арзишманд гузошта, мақсади нави стратегияи ҷомеаи ҷаҳонӣ мегардад, ки ба хотири ҳаёт ва беҳдошти инсоният равона шуда аст.

Даҳсолаи нав дастовардҳои қаблии соҳаи обро таҳким бахшида, ҷиҳати мутамарказ гардидани саъю талош ва ҳамбастагӣ оид ба ҳаллу фасли минбаъдаи масъалаҳои об заминаи хубе фароҳам оварда, натиҷаи нек медиҳад.

EMOMALI RAHMON – NATIONAL LEADER!

Nowadays it is obvious to each citizen of Tajikistan, that the peaceful and stable improvement of our country is directly based on the aspirations of our National leader-Emomali Rahmon. Because, during the economic and cultural crises, the governmental bodies were weak and the nation was threatened by disunity, the future of Tajikistan was hopeless and the country needed a leader to terminate these factors and unite the nation. Fortunately in the 16th session of Supreme Council in Khujand to the leadership post was elected a person with clear mind and absolute recognition of all dangers, threats and aggression, putting the national interests higher than the group interests and chose the appropriate way for development and directed

to creation a united country recognized by international community.

That is clear in that time the newly elected president had an obligations like: termination of civil war, to bring back the refugees and provide their safety, restoration and strengthen of the governmental system, provision of resistant improvement of economy and social spheres and to find an appropriate position in international arena.

In this confused and complex condition Emomali Rahmon realized his obligation and fortunately implemented these obligations proving to the world community of the existence of Tajik nation with its history and culture. Although there was a danger of disappearance of our country and threat to our nation Emomali Rahmon applied to

Tajik nation and international community and declared: «We will possess our country and improve it»

Before election of president there was no certain number of the refugees, and after being elected to this post he realized that in order to achieve stability it is important to bring back the refugees. So from the first moments he stated: «Until the last refugee is not back at home, I will not feel myself confident in this post».

The first words of Emomali Rahmon after being elected in the 16th session of the Supreme Council were following: «I am ready to victim my life for restoration of peace in Tajikistan and bringing back the refugees to Motherland». These words gave to people hope of peace and friendship, and beginning from the 1993 the refugees were

Ismoil SADULLOEV
The 3rd year student of
International law
department (English
group).

brought back to their motherland.
The president of the Republic of Tajikistan, respected Emomali

Rahmon is a founder of national peace and unity, national leader that is recognized by each person in our country. Because he had a great role in achieving national unity. Everybody recognizes the fact that Emomali Rahmon united the nation, restored the government, and prevented the civil war, the development of economic, political and social spheres are his achievements and the further development is his aspiration.

With these bases we can surely say that the recognition of Emomali Rahmon to be the Founder of national peace and unity-National leader is the will of each person in our country.

That is why, we wish him success in achievement of further aspirations, directed to development of our motherland-Tajikistan.

Азимҷон ҚУРАЕВ
донишҷӯи соли 4

Паёми Президенти ҶТ, Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии ҶТ «Дар бораи самтҳои асосии сиёсати дохилию хориҷии ҶТ» 22-юми декабри соли 2016 дар толори калони Кохи Сомон – Бӯстонсарои ҳукумати баргузор гардид.

Боиси ифтихор ва саодатмандист, ки мо ҷавонон дар Паёми имсолаи Президенти кишвар дар толори калони Кохи Сомон дар қатори аъзои Маҷлиси миллӣ ва вакилони Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии ҶТ ва дигар ҳайати расмӣ ширкат варзидем.

Воқеан ҳам шахс арзиши Ватан, миллат, Истиқлолият, озодӣ ва давлатдорӣ миллиро дар чунин маъракаи муҳимми сиёсӣ давлатӣ аз ҳама беш эҳсос менамояд. Дар Кохи Сомон, ки ифодагари фарҳанги воли миллат аст, ҳама бо либосҳои расмӣ ва чехраҳои зебои тоҷикона ва бо як хурсандии вижа якдигаро бо рӯзи Паём муборакбодӣ мекарданду хушҳол буданд. Дидори ҳамватанони азизам бо чунин хурсандию хушҳолӣ эҳсоси хубу форама ба ман даст дод ва дар ин ҳолат андешае маро фарогир шуд. Мо миллати

Бо дарназардошти саҳми ҷавонон дар рушди ҷомеа ва иштироки фаъолони онҳо дар ҳаёти сиёсӣ иқтисодии мамлакат пешниҳод менамоям, ки соли 2017 дар ҶТ Соли ҷавонон эълон карда шавад.

Эмомалӣ Раҳмон

хушбахтем, ки ба ҳама азият ва ноадолатҳои таърих, поймолгардии ҳуқуқ, ноидида гирифтани манфиатҳоямон, аз даст додани сарзаминҳои аҷодӣ, ба хуну хок кашидани миллат нигоҳ накарда, боз соҳиби давлати миллии хеш ҳастему ҳамчун субъекти мустақил дар муносибатҳои байналмилалӣ иштирок мекунем. Қабул гардидани пешниҳоди Пешвои миллат оид ба эълон намудани даҳсолаи амалиёти об барои рушди устувор аз ҷониби СММ далели ин гуфтаҳост.

Бояд қайд намуд, ки ин ҳама хурсандию саодатмандӣ, Истиқлолият, давлатдорӣ миллӣ тасодуфӣ набуда, бо талошу заҳматҳои беназири фарзандони фарзонаи миллат дастбӯ гардидааст. Дар ин росто ёдовар шудан аз хидматҳои бузургу сазовори Нусратулло Махсум, Чинор Имомов, Шириншоҳ Шохтемур барои эълон гардидани Ҷумҳурии Мухтори Шӯравии Сотсиалистии Тоҷикистон дар ҳайати Ҷумҳурии Шӯравии Сотсиалистии Тоҷикистон ва эълон гардидани Ҷумҳурии Шӯравии Сотсиалистии Тоҷикистон дар ҳайати ИҶШС хеле хуб аст. Ҳамзамон ёдовар шудан аз оғози фоҷиаҳои ҷанги шаҳрвандӣ ва аз лаҳ-

заҳои душвортарини миллати тоҷик, лаҳзаҳои, ки Ватани азизамон ба майдони куштор, хонаи ободамон ба вайрона, тӯйхонаамон ба мотамсаро табдил ёфта, тоҷикон дар мулки худ гуреза шуда, Ватан дар вартаи нобудӣ қорор дошту бархе аз мансабталошон рӯ ба гурезниҳода буданд ва Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон зимомии давлатдориро ба даст гирифта, бо далерию ҷавонмардӣ, дурандешию заковат тавонистанд ин балоҳоро аз сари давлату миллат дур ва Ватанро ба гулистуно бӯстон табдил диҳанд, низ ба маврид аст. Ин аст, ки Президенти кишвар дар оғози Паёми имсолааш қайд намуданд: «Озодиву Истиқлолият бароямон дастоварди бузургтарин ва ғояи муқаддаси миллӣ буда, мо бо вучуди мушкилоти ҷойдошта барои ҷимоя ва пойдор устувор мондани он минбаъд низ тамоми саъю талоши худро равона месозем ва ин неъматӣ бузурги миллатамонро чун гавҳараки чашм эҳтиёту ҳифз мекунем».

Президенти кишвар дар Паёми худ ба Маҷлиси Олӣ, самтҳои асосии сиёсати дохилию хориҷии мамлакатро барои давраҳои оянда му-

айян намуда, барои таъмини пешрафти соҳаҳои ҳаёти ҷамъиятию давлатӣ вазифаҳои мушаххас ба миён гузошанд. Дар Паём масъалаи риояи ҳуқуқи озодиҳои инсон, таъмини қонуният ва тартиботи ҳуқуқӣ маҳсус таъкид гардид: «Тоҷикистон давлати ҳуқуқбунёду демократӣ ва дунявӣ буда, дар он таъмини ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрванд, волоияти қонуну тартиботи ҳуқуқӣ кафолат дода шудааст. Бо мақсади амалишавии ин арзиши конститусионӣ дар даврони Истиқлолияти давлатӣ тамоми заминаҳои ҳуқуқии кишвар тақвим дода шуда, дар ин самт санадҳои меъёрии ҳуқуқии зиёд қабул гардидаанд. Парламент як қатор қонунҳое қабул намуд, ки ба ҳифзи ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрванд, таъмини тартиботи ҳуқуқӣ, пешрафти иқтисодиёт ва соҳибкорӣ равона шудаанд».

Пешвои миллат вобаста ба тағйири иловаҳо ба Конститутсия воридшуда дар самти таҳкими мустақилияти ҳокимияти судӣ қайд намуданд: «Дар ин раванд, Шӯрои адлия барҳам дода шуд ва масъалаҳои вобаста ба интихоби ҷобаҷогузори кадрҳо, баланд бардоштани сатҳи касбияти судяҳо ба зиммаи Суди Олӣ ва Суди Олии иқтисодӣ вогузор гардиданд». Аз ин рӯ, роҳбарони мақомоти мазкур аз тарафи Президенти мамлакат вазифадор карда шуданд, ки ба масъалаи пешбарии номзадҳо ба вазифаи судя диққати маҳсус зоҳир намуда, шахсияти онҳоро бо тартиби муқарраргардида омӯзанд ва ба вазифаи масъулиятноки судя ҳуқуқшиносонро пешниҳод намоянд, ки дониши хуби назариявӣ ва таҷрибаи кофии

касбӣ дошта, аз ҷиҳати одоби ахлоқ ва рафтору кирдор ба ин мансаби масъули давлатӣ муносиб бошанд.

Бо мақсади баланд бардоштани фарҳанг ва дониши ҳуқуқии аҳоли Роҳбари давлат аз тамоми мақомоти давлатӣ ва муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ давлат ба амал овард, ки корҳои фаҳмондадиҳиро густариш диҳанд. Аз ҷумла вазорати маориф ва илм дастур гирифт, ки омӯзиши ҳатмии Конститутсия ва қонунҳои ҶТ «Дар бораи танзими анъана ва ҷашну маросимҳо дар ҶТ» ва «Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд»-ро дар барномаҳои муассисаҳои таълимӣ ба роҳ монанд, ки ин тадбир метавонад барои болобурди фарҳанги ҳуқуқии аҳоли саҳми беназир дошта бошад.

Саодатмандии мо ҷавонони хуштолеъ аст, ки Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон бо ифтихор аз мо ҷавонон сухан мекунанду манфиатҳои ҷавонро дар мадди аввал мегузоранд. Соли ҷавонон эълон намудани соли 2017 ин аз меҳру муҳаббати хос ва умеди Пешвои Миллат ба ҷавонони кишвар шаҳодат медиҳад.

Мо, ҷавонон, ҷавобан ба ин ғамхориҳои ваъда медиҳем, ки барои дурахшидани давлату миллати Тоҷикистони азиз дар ҷаҳон аз ҳар сонияи соли 2017 истифода мебарем ва масъулияти дар оянда дар дасти мо ҷавонон будани давлату миллатро бо ҳисси баланди миллӣ эҳсос намуда, тамоми саъю кӯшиширо ба харҷ медиҳем, ки давлату миллати хешро соҳиби карда тавонем!

Санаи 10-уми декабри соли равон дар кишвари мо рӯзи ҳуқуқи инсон чашн гирифта шуд. Бояд қайд намуд, ки тоҷикон аз ҷумлаи миллатҳоеанд, ки аз давраҳои қадим ба ҳуқуқи инсон арҷ мегузошанд. Қабул гардидани Эълומияи Куруши Кабир дар соли 539 то мелод далели ин гуфтаҳо аст. Дар ин рост андешаи якчанд донишҷӯёро оид ба ҳуқуқи инсон пешкаши хонандаи заки месозем.

Баҳодур АЛИМОВ
донишҷӯи соли 2 (ИДХ)

Имрӯз ҳуқуқи инсон мавриди таваҷҷуҳи ҷомеаи инсонӣ қарор дошта, риоя ва иҷрои онро ҳар як давлат вазифаи мубрами худ қарор додааст. Аз ин рӯ, барои амалӣ намудани ин вазифаи давлатҳои ҳамаҷониба бояд кӯшиш ба харҷ диҳанд. Зеро давлат ва ҳуқуқ ба ҳам вобаста буда, аз ҳамдигар ҷудонашавандаанд. Эътироф, риоя ва ҳифзи ҳуқуқи инсон вазифаи асосӣ ва яке аз аломатҳои мубрами давлати ҳуқуқбунёд ба шумор меравад. Ҳангоме ки дар ҷомеаи ғуломдорӣ одамон умр ба сар мебаранд, инсон дорои ҳуқуқҳои худ набуд ва он аз тарафи шахсе ҳам ҳифз карда намешуд. Баъдтар дар замони нав дар баробари пойдеории принципҳои инсондӯстӣ, қонуният, демократикунонии муттасили ҷомеа ҳуқуқи инсон ба таври воқеан ва зоҳиран ифода ёфт.

Дар конститутсияи ҳамаи давлатҳо, алаҳусус, Тоҷикистон ҳуқуқи инсон дар сатҳи дахлдор қафолат дода шудааст, ки аз давлати демократӣ ва ҳуқуқбунёд будани кишвари мо гувоҳӣ медиҳад.

Хайрулло АРБОБЗОДА
донишҷӯи соли 1

Яке аз санадҳои муҳими байналмилалӣ, ки са-

ропо фарогиранда ва қафолатдиҳандаи ҳуқуқҳои инсон мебошад, ин Эълумияи умумии ҳуқуқи башар аст. Ин ҳуҷҷат санади муҳим ва асосии байналмилалӣ ба ҳисоб рафта, 10-уми декабри соли 1948 дар Ассамблеяи Генералии СММ қабул гардидааст, ки ҳуқуқи озодиҳо ва дахлнопазирии инсонро шаҳрвандро дар давлати ҳуқуқбунёд қафолат медиҳад. Эълумияи умумии ҳуқуқи башарро метавон ҳамчун ҳуҷҷати ҳар миллат ва ҳар ашхос эътироф намуд. Ба он маъно, ки ин ҳуҷҷат ифодагари ҳуқуқи озодиҳои ҳар як инсон дар сатҳи миллӣ ва байналмилалӣ мебошад. Ҷумҳурии Тоҷикистон низ узви қомилҳуқуқи ҷомеаи ҷаҳонӣ ба ҳисоб рафта Эълумияи умумии ҳуқуқи башарро эътироф ва қабул намуда, барои ҳар як шаҳрванд ҳуқуқи озодиҳоро қафолат медиҳад ва барои амалӣ шудани онҳо шароити мусоид фароҳам меорад.

Фарзона АСОЕВА
донишҷӯи соли 1 (ФҲХ)

Инсон бузургтарин офаридаи Худованд аст, ки аз лаҳзаҳои ҷашн кушодан ба олами ҳаётӣ дорои ҳуқуқи озодиҳои ба ӯ хос мебошад. Ин ҳуқуқи озодиҳо танҳо ба он хотир ба ӯ дода мешаванд, ки ӯ ИНСОН аст. Дар ин бобат драматурги Юнони қадим Сафокл чунин гуфтааст: «Дар олам бисёр чизҳои бузург ҳастанд, вале бузургтар аз ИНСОН чизе нест». Ж. Ж. Руссо бошад, ба мафҳуми инсон баҳои баланду сазовор дода, таъкид менамояд, ки инсон соҳибхуқуқ буда, ҳатто даст кашидан аз ҳуқуқи озодиҳои худ дар ихтиёри ӯст: «Даст каши-

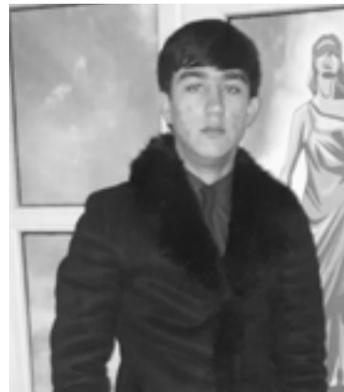
дан аз озодии худ, даст кашидан аз шаъну эътибори инсонии худ, аз ҳуқуқи инсон, ҳатто аз уҳдадорӣ». Пешравиҳои тамоми арсаҳои зиндагӣ низ ба ҳифзу ҳимояи ҳуқуқҳои инсон вобаста буда, агар ҳуқуқи озодиҳои инсонро маҳаки пешрафту рушди тамаддуни ҷаҳонӣ номем ҳам, хато намекунем. Инсон аз лаҳзаҳои нахустини ба саҳнаи зиндагӣ ворид шудан ва дар ҷараёни убури қардани ин фосилаи байни зиндагиву марг ба ҳуқуқи озодӣ ниёз дошта, бидуни он моҳияти инсонии худро гум мекунад.

Маъруф АШӮРОВ
донишҷӯи соли 2

Тоҷикистон чун узви ҷудошавандаи ҷомеаи ҷаҳонӣ дар баробари ба даст овардани истиқлолият ҳуқуқи озодиҳои инсонро ҳамчун арзиши олий эътироф намуда, риояи онҳоро мақсади асосии хеш донист. Бинобар ин, эътирофи моҳияти универсалии ҳуқуқи инсон баръало мушоҳида мешавад. Ҷумҳурии мо ба ҳамаи қарордодҳои асосии байналмилалӣ дар соҳаи ҳуқуқи инсон аъзо гардида, бо мақсади мутобиксозии қонунгузориҳои миллӣ худ бо санадҳои байналмилалӣ тасдиққардааш онҳоро таҷдиди назар менамояд. Солҳои охир Тоҷикистон дар бисёр амалиётҳои барномавии байналмилалӣ, ки як навъ кӯшиши ҷомеаи ҷаҳонӣ баҳри ҳалли таҳдидҳои глобалӣ ба инсоният, аз ҷумла мубориза бо терроризм, паҳншавии ВИЧ – СПИД, ҳифзи муҳити зист ва ҳалли масъалаҳои муҳҷират мебошад, фаъолона иштирок менамояд. Имрӯз дар шароити ҷаҳонишавӣ бо қабул намудани Эълумияи умумии ҳуқуқи башар аз тарафи Ассамблеяи Генералии СММ ҳуқуқи озодиҳои инсон бояд дар сатҳи олий ба роҳ монда шавад ва мамлакатҳои мо низ барои амалӣ шудани ҳуқуқи озодиҳои инсон тамоми тадбирҳои заруриро ба роҳ мондааст.

Ситора АШӮРОВА
донишҷӯи соли 2

Имрӯз Тоҷикистон дар шароити истиқлолияти давлатӣ барои шинохти ҳуқуқи озодиҳои инсон ва муқаддасоти давлатдорӣ аз диди тоза назар андӯхта, беҳтарин арзишҳо, ормонҳо ва ченақхоеро муайян қарданист, ки метавонад манфиатҳои дав-

Валиқон ЗОКИРОВ
донишҷӯи курси 2

Ҳуқуқи инсон мисли дигар унсурҳои муҳимми мавҷудияти инсон ҳодисаи ҳуқуқи абадӣ набуда, вай бо пеш рафтани шуурнокии инсон ҳамчун ҳодисаи иҷтимоӣ пайдо шуда, зина ба зина инкишоф ёфтааст. Мафҳуми «ҳуқуқи инсон» ҳосияти аниқӣ таърихӣ дошта, он дар ҳар замону макон хусусиятҳои иҷтимоӣ ва тамоюлҳои асосии инкишофи ҷомеаи муосирро дар худ ифода менамояд. Ҳуқуқ ва озодии ҷудонопазири шахс, ки баробари ба дунё омадан амалӣ мегарданд, дар маҷмӯъ ҳуқуқи инсонро ташкил намуда, ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва озодиҳои сиёсӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангиро муттаҳид менамояд.

Ҷусуфҷон КАРИМОВ
донишҷӯи соли 2

Расо 68 сол қабл аз ин, Ассамблеяи генера-

лии СММ Эълумияи умумии ҳуқуқи башарро қабул кард ва бо тақлифи СММ аз соли 1948 инҷониб ҳамасола рӯзи 10 декабр ҳамчун Рӯзи ҳуқуқи инсон чашн гирифта мешавад. Мавриди зикр аст, ки қабули Эълумияи ҳуқуқи башар дар шароити ниҳоят мураккаби авзои умумии ҷаҳон ва шиддат гирифтани муқовиматҳои дипломатӣ миёни абарқудратҳои акнун аз ҷанги ҷаҳонӣ баромада сурат гирифта буд.

Мавриди ёдоварист, ки муаллифони Эълумияи ҳуқуқи башар Ҷон Хампрейи канадагӣ ва Элеонера Рузвелти амрикоӣ бо вучуди ҷой доштани муҳолифатҳои шадиди идеологӣ, тавонистанд бо назардошти хусусиятҳои алоҳидаи фарҳангиву динии ҳар як кишвар ва кулли сокинони сайёра матнро омода созанд, ки дар он ҳуқуқи шахсият, ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ, сиёсӣ ва озодии инсон (аз ҷумла баробари ҳама дар назди қонун, ҳуқуқи ҳар шахс ба озодӣ ва дахлнопазирии шахсӣ, озодии вичдон ва м.и.) таъкид ва дарҷ гардида, аз тарафи ҷомеаи ҷаҳонӣ қобили қабул дониста шаванд.

Фаридун БОБОҲОҶОНОВ
донишҷӯи соли 3

Арзишмандии ҳуқуқи инсон сабабҳои ба худ хосро дорад. Агар мо ба таърихи қабули санадҳои ҳуқуқи байналмилалӣ назар афканем, ба зудӣ пай мебарем, ки қариб аксарияти онҳо баъди соли 1945 қабул карда шудаанд, ки сабаб ба вуқӯъ пайвастании ҷанги ҷаҳонӣ мебошад. Яъне он ҳама талафоти зиёди ҷоние, ки дар ин ҷангҳо, хусусан дар Ҷанги дуҷонибаи ҷаҳонӣ ба амал омада буданд, ҷомеаи ҷаҳониро ба фикр андохтанд, то ки инсон ва ҳуқуқи озодиҳои ӯ эътирофу эҳтиром карда шаванд. Ин аст,

ДАСТОВАРДИ МИЛЛАТИ ТОҶИК

ки имрӯзҳо инсон ва ҳуқуқу озодиҳои ӯ масъалаи рӯз гардида, асоси натавон санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ ва миллӣ, балки асоси ҳам созмонҳои ҷудоғонаи байналмилали, функцияҳои мақомоти салоҳиятдори давлатӣ ва инчунин предмети омӯзиши фанҳои ҷудоғона дар тамоми ҷаҳон гардидааст. Ин арзишмандии инсон ва ҳуқуқу озодиҳои ӯ, аз ҷумлаи арзишҳои мебошанд, ки чандин ҳазорсолаҳо пеш тамоми мардуми рӯи Замин танҳо сухан ва орзу мекарданд.

Наврӯз ҚУРБОНОВ
донишҷӯи соли 2 (ИДХ)

Ташаккули ҳуқуқи инсон таърихи тулонӣ дорад, зеро ки аз даврони қадим аз замони пайдоиши инсоният ҳуқуқ бо инсон робитаи ҷудонашаванда дошта, бидуни яқдигар вучуд дошта наметавонанд. Инсоният аз лаҳзаи нахустини зиндагиаш кӯшиши амалӣ намудани ҳаққи зиндагӣ, баробарӣ, моликиятдорӣ ва дигар ҳуқуқҳои фитрии худро ба ҳарҷ медиҳад. Ногуфта намонад, ки дар ҳамаи давру замон баробари пайдоиши инсон ҳуқуқ ва озодиҳои ӯ пайдо шудааст, ки санадҳои ҳуқуқии дар Тоҷикистони таърихӣ қабулгардида, гувоҳи ин гуфтаҳои. Ба гунаи мисол Эълomiaи Куруши Кабирро овардан мумкин аст, ки соли 539 қабл аз мелод қабул шудааст. Эълomiaи мазкур нахустин маротиба дар таърихи инсоният ҳуқуқ ба озодии эътиқод, озодии ҳаракат, интиҳоби манзил ва ҳуқуқ ба моликиятро расман эътироф намуда, мавриди ҳифз қарор додааст.

ЭЪТИБОР НАДОРАД:

Дафтарчаи имтиҳонии донишҷӯи соли 5-и шуъбаи рӯзона, ихтисоси фаъолияти ҳифзи ҳуқуқи факултети ҳуқуқшиносӣ Султонов Анварҷон Саидқабарович бо сабаби гум шуданаш аз эътибор соқит доништа шавад.

Муҳаммадрашид НУРИДДИНОВ
донишҷӯи соли 3

Оид ба ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд гуфторҳои зиёде вучуд дорад ва мутафаккирони соҳаҳои гуногуни илм фикру ақидаҳои худро ибраз намудаанд. Мавзӯи мазкур дар маркази таваҷҷуҳи рӯзномаву маҷалла ва радиову телевизион қарор дорад. ҚТ баъди ба даст овардани истиқлолият, конституцияи худро дар асоси принципҳои инсондӯстӣ қабул карда, мавқеи санадҳои байналмилалӣро дар низоми санадҳои меъёрӣ-ҳуқуқии худ назаррас муайян намудааст. Дар як маврид Конституцияи кафолатдиҳандаи тамоми ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд буда, фарогири тамоми ҷанбаҳои ҳаёти инсон аст.

Ҳусейн ОРЗУЗОДА
донишҷӯи соли 3

Дар замоне ки ҳоло мову шумо нафаси озоду зиндагии осуда дорем, барои ҳимояву эътироми ҳуқуқу озодиҳои инсон ва дар сатҳи баланд қарор додани онҳо созмону ташкилотҳои байналмилалӣ таъсис дода шудаанд, ки яке аз онҳо СММ аст. Ин созмони бонуфузи умумиҷаҳонӣ як қатор санадҳои байналмиллалӣ ҳуқуқиро оид ба ҳимояи ҳуқуқу озодиҳои инсон қабул намудааст. Аз ҷумла Эълomiaи умумии ҳуқуқи башар (аз 10 декабри соли 1948), Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ, Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ (аз 16 декабри соли 1996)

ва ғ. Тоҷикистони соҳибистиқлол низ дар баробари дигар давлатҳо аъзои ин созмон буда, дар ҳимояи ҳуқуқҳои инсон саҳмгузор мебошад.

Орзучон САЙДАЛИЕВ
донишҷӯи соли 2

Ҳуқуқи инсон яке аз арзишҳои олитарин ва нодиртарин ба ҳисоб рафта, яке аз дастовардҳои ҷомеаи ҷаҳонӣ мебошад, ки аксарияти халқҳои ҷаҳон дар инкишофи он саҳмгузорӣ кардаанд. Баъди Ҷанги дуҷониби ҷаҳонӣ, ки миллионҳо одамон қурбон гадиданд, аз ҳифзи ҳуқуқ ва озодиҳои инсон нишонае намонд. Бинобар ин, тамоми давлатҳо ба ҳуқуқе омаданд, ки як маркази ҳамкориҳои давлатҳо оид ба ҳуқуқу озодиҳои инсон ташкил шавад ва ҳамин сабаб шуд, ки 26 яни соли 1945 ҳамчун як ташкилоти байналмилалӣ СММ таъсис ёфт. Ин ташкилоти байналмилалӣ бо мақсади дастгирии сулҳ ва амнияти байналмилалӣ, андешидани тадбирҳои пурсамари дастаҷамъона таъсис ёфт. Дар заминаи ҳамин, Оинномаи СММ бо дастгирии 50 давлати дунё аз 24 октябри соли 1945 қабул шуд, ки он аз 19 боб ва 111 модда иборат буд.

Ҷамолиддин САФАРОВ
донишҷӯи соли 1

Байни ҳуқуқ ва озодиҳои сиёсии шаҳрвандон озодии сухан мавқеи маҳсусро ишғол карда, яке аз муҳимтарин ҳуқуқҳои канститутсионии инсон маҳсуб мешавад. Ҳар инсон дар ҷомеа оид ба ин ё он проблема фаҳмиши худро дорад, метавонад дар бораи моҳияти онҳо, ҷанбаҳои гуногун, роҳҳои ҳалашон андешаҳои худро баён созад. Дар ҷомеа ҳамеша нуқтаҳои назари мухолиф вучуд дошта метавонад. Плюрализми андешаҳо яке аз шартҳои рушду барқарори давлати демократӣ ва ҷомеаи шаҳрвандӣ аст, зеро имконияти медиҳад, ки муваффақиятҳо ва камбудии равандҳои дар давлат ва ҷомеа ба амал оянда нишон дода, тавваҷҷуҳ ба онҳо зоҳир карда шавад.

Ҳасани БИЛОЛЗОД
донишҷӯи соли 2

Дар рушду инкишофи ҳуқуқи инсон нақши тамаддунҳо назаррас аст. Яке аз инҳо тамаддуни исломӣ мебошад, ки инсонро аз ҳама махлуқот дар рӯи замин боло гузошта, ҳуқуқи шахсро муқаддас мешуморад. Дар асрҳои миёна бошад, дар баъзе аз давлатҳои ғарб санадҳои қабул карда шуданд, ки хусусияти меъёрӣ-ҳуқуқиро ба худ касб намуда буданд. Ин санадҳои меъёрӣ-ҳуқуқӣ Хартияи бузурги озодӣ (1215), Петитсия оид ба ҳуқуқҳо (1628), Конституцияи ИМА (1787), Эълomiaи ҳуқуқи инсон ва шаҳрванди Фаронса (1789), Билл оид ба ҳуқуқҳо ва ғайра мебошанд, ки дар онҳо ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд, аз ҷумла ҳуқуқ ба дахлнопазирии шахсӣ, ҳуқуқи иштирок дар корҳои идоракунии давлатӣ, озодии вичдон ва эътиқоди динӣ, ҳуқуқи моликият, дахлнопазири моликият ва ҳоказо дарҷ карда шудаанд.

Нуриддин ҲАКИМОВ
донишҷӯи соли 2

Ҳуқуқи инсон таърихи дурудароз дошта, ҳанӯз дар ҷомеаи ибтидоӣ дар

шакли ҳуқуқҳои фитрий қой дошт. Инсон дорои маҷмӯи васеи ҳуқуқу озодиҳост, ки ба ӯ аз лаҳзаи таваллуд чун шартӣ ҷудонопазир тааллуқ доранд. Ҳуқуқ ба ҳаёт, никоҳ, шикор, иштирок дар маҷлиси қабила ва авлод, тоату ибодат аз ҷумла ҳуқуқҳои фитрие буданд, ки дар аввал дар робитаи байниҳамдигарӣ риоя мегардиданд. Ба саволи оне ки кай ва дар кучо ҳуқуқҳои инсон аввалин бор эълон ва кафолат дода шудро таъриху тамаддуни тоҷик ҷавоб мегӯяд. Зеро дар таърихи инсоният нахустин маротиба санаде, ки ҳуқуқу озодиҳои инсонро новобаста аз мансубияти синфӣ-табақавӣ дар худ таҷассум мекард Эълomiaи ҳуқуқи башар буд, ки аз ҷониби шоҳи давлати Ҳахоманишиҳо – Куруши Кабир қабул гардидааст.

Луғмон ШЕРАЛИЕВ
донишҷӯи соли 2

Кишвари мо, ки дар пояи Конституцияи ҚТ ба сӯи ҷомеаи озоду демократӣ гомҳои устувор гузошта истодааст, барои фаъолияти мо ҷавонон дар арсаи сиёсат ва дигар соҳаҳои шароит фароҳам овардааст. Аз ҷумла, солҳои охир фаъолияти назарраси ҷавонон дар сохторҳои ҳифзи ҳуқуқ рӯз то рӯз афзоиш ёфта истодааст. Баробари соҳибистиқлол гардидани ҚТ барои ҳимояи ҳуқуқу озодиҳои инсон, манфиатҳои давлату ҷомеа зарурат ба таҳияи Конституцияи ҚТ доштем. Маҳз ҳамин санади тақдирсоз асос шуд, ки ҳуқуқу озодиҳои инсон ва дигар арзишҳои миллии давлатӣ ҳифз шудаанд. Имрӯз ҚТ мисли давлатҳои дигари мутамаддин бар он аст ки тарбияи насли наврас дар рӯҳияи арзишҳои эътирофшудаи башар яке аз вазифаҳои авалиндараҷа буда, ба омода намудани ҷавонон ва аъзои дигари ҷомеа дар бунёди ҷомеаи шаҳрвандӣ ва давлатӣ равона шудааст.

Гирдовари Саъдизода Ҷ.

ПАЁМИ ПЕШВОИ МИЛЛАТ – РОҶНАМОИ МО ҶАВОНОН

Ҷамасола Паёми Президенти ҶТ ба Маҷлиси Олии ҶТ ироа мегардад. Қобили зикр аст, ки имсол низ 22-юми декабри соли чорӣ Паёми навбатии Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти ҶТ муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон «Дар бораи самтҳои асосии сиёсати дохилӣ ва хориҷии ҶТ» ба Маҷлиси Оли ироа гардид.

Президенти кишвар дар Паёми худ ба Маҷлиси Оли самтҳои асосии сиёсати дохилӣ ва хориҷии давлатро барои давраҳои минбаъда муайян намуда, доир ба пешбурди манфиатбори сиёсати хориҷӣ ва таъмини пешрафти соҳаҳои иқтисодиёту саноат, бахши энерҷӣ, роҳу нақлиёт, амният, сулҳу салоҳ дар ҷомеа ва ҳифзу ҳуқуқу тартибот, тандурустӣ, фарҳанг, илму маориф, ҳифзи иҷтимоии аҳоли, ҷавонон, варзиш ва сайёҳӣ вазифаҳои муайяну мушаххасро ба миён гузошт.

Ҳуқуқу озодӣ, Истиқлолият ба рои миллатамон дастоварди бузургтарин ва рунки муқаддаси миллӣ маҳсуб шуда, барои ҷимоя ва пойдориву устувори он бояд саъю талоши худро равона созем. Дар Паёми имсолаи Президенти ҷумҳурӣ низ ба се масъалаи стратегӣ диққати асосӣ дода шуд: таъмини истиқлолияти энергетикӣ, раҳӣ аз бунбасти коммуникатсионӣ ва ҳифзи амнияти озуқаворӣ. Мо аз Паёми Президенти кишвар ва ҳаёти воқеии рӯзмарра мушоҳида намудаем, ки воқеан ҳам ин ҳадафҳо рӯз то рӯз амалӣ шуда истодаанд. Қабул гардидани чандин лоиҳаҳои афзалиятнок оид ба рушди соҳаҳои мухталифи ҷомеа, аз қабил энергетика, саноат, сохтмон, роҳу алоқа, маорифу тандурустӣ ва ғайра

далели гуфтаҳои болоянд.

Аз Паёми Президенти ҶТ бармеояд, ки маҳз дар соли 2016 аз ҳисоби ҳамаи сарчашмаҳо 201 бинои таълимӣ бунёд шуда, 39 ҳазор ҷойи нишаст муҳайё гардидааст, ки ин ба хотири беҳбудӣ бахшидан ва таҳкими пояҳои моддии соҳаи маориф ва илм равона гардидааст. То замони Истиқлолият дар ҷумҳурӣ 13 муассисаи таҳсилоти оли бо 70 ҳазор нафар донишҷӯ фаъолият мекард. Айни замон бошад, миқдори ин муассисаҳо ба 39 адад ва шумораи донишҷӯён бошад, ба 170 ҳазор нафар расидааст. Ин ҳама аз он шаҳодат медиҳад, ки Ҳукумати ҶТ саъю кӯшиши худро барои беҳбудӣ, рушд ва устувори маорифи мамлакат ва баланд бардоштани сатҳи саводнокӣ ва сифатнокии илми муосир равона намудааст.

Ин раванд ва нишондоду пешравиҳо дар баробари соҳаи маориф ва илм инчунин, дар соҳаҳои тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли, энергетика, нақлиёт, бахшҳои сиёсӣ, иқтисодӣ ва фарҳангӣ низ ба назар мерасад.

Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти ҶТ, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон нуктаи муҳимро дар Паём қайд намуданд, ки илм дар шароити муосир нақши калидӣ дошта, ба рушди тараққиёти давлат мусоидат менамояд. Аммо, дар кишвари мо ихтироҷкорӣ ва навоварӣ ҳанӯз кам буда, бозёфтҳо дар илмҳои дақиқ ва техникӣ технология назаррас нестанд. Дар замоне ки илму технология бо суръати баланд пеш меравад, дар илми тоҷик навгонӣ ва ташаббусҳои илмӣ кам ба назар мерасад ва дар шароити имрӯ-

за рушди илмҳои бунёдӣ муҳим ва афзалиятнок буда, пешбурди корҳои илмиву таҳқиқотӣ вазифаи аввалиндараҷаи олимони ин соҳа маҳсуб менамояд. Бо мақсади беҳтар намудани натиҷаи корҳои илмиву таҳқиқотӣ дар ин раванд Президенти кишвар пешниҳод намуданд, ки дар Академияи илмҳои Маркази таҳқиқоти технологияи инноватсионӣ таъсис дода шавад ва донишмандони техникаву технология, ҷавонони болаёқат ва ихтироҷкор ба корҳои илмиву пажӯҳишӣ ҷалб карда шаванд. Аз ин рӯ мебоҷад мо ҷавонон бахри ба даст овардани донишҳои илмҳои муосир замонавӣ кӯшем, то ба пешравиҳои назаррас дар ҷодаи маориф ва илм ноил гардем.

Дар Паём Президенти кишвар масъалаҳои ҳуқуқӣ низ бардошта шуд. Аз ҷумла қайд намуданд, ки Тоҷикистон далати ҳуқуқбунёду демократӣ ва дунявӣ буда, дар он таъмини ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд, волоияти қонуни тартиботи ҳуқуқӣ кафолат дода шудааст. Бо мақсади амалишавии ин арзиши конституционӣ дар даврони Истиқлолият як қатор санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ қабул гардидаанд. Мувофиқи тағйиру иловаҳо ба Конституция дар самти таҳкими мустақилияти ҳокимияти судӣ корҳои муайян ва назаррас анҷом дода шуданд. Дар ин ҷода, Шӯрои адлия барҳам дода шуд, масъалаҳои вобаста ба интихоби ҷобачогузори кадрҳо, баланд бардоштани сатҳи сифати касбияти судьяҳо ба зиммаи Суди Оли ва Суди Олии иқтисодӣ вогузор гардиданд.

Боиси ифтихор ва сарфарозии мо ҷавонон аст, ки Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат,

Зафарҷон САНГОВ
донишҷӯи соли 1

Президенти ҶТ муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар ироаи Паёми солонаш ба Маҷлиси Оли пешниҳод намуд, ки соли 2017 соли ҷавонон эълон карда шавад. Пешвои миллат таъкид кард, ки ҷавонон ояндаи миллату давлат ҳастанд ва ин нуқтаро дар Паёмишон қайд намуданд: «Ҷавонони мо ба тафаккуру сатҳи саводнокӣ ба кулли фарқдоранд. Ман ҷавононро бо насли солҳои 90 муқоиса карда, ифтихор мекунам». Аз ин рӯ, мо ҷавононро мезазад, ки ба ин бовариҳову кӯшишҳои роҳбарияти олии мамлакат нисбати ҷавонон сазовор бошем. Моро мебоҷад, ба ин ғамхориҳои Пешвои миллат нисбати ҷавонон тамоми саъю талоши худро ба пешрафти давлату давлатдорӣ ҷимояи марзу буми Ватан, пешравиҳо дар рушди илму техника ва бунёдкорӣ равона созем.

Ман низ дар радиои дигар ҷавонони саодатманди ин миллат, ҳамчун як донишҷӯ аз талошу ҷонсорҳои ин абармарди миллат бахри ободӣ, созандагӣ ва пешрафти давлат дарси ибрат омӯхта, таъкиду насихатҳои эшонро сармашқи кори худ қарор дода, барои пешравиву ободии ин диёр кӯшиш ба харҷ менамоям.

**Соли нав соли умеду ҳам барори кор бод!
Дар саодатмандӣ ўро олами афкор бод!
Дар раҳи ободӣ доим миллатам бедор бод!
Хайр эй соли кӯҳан, хуш омадӣ, эй соли нав!**

Дониёр САНГИНӢ

